

artikla

***Gerrak gerra gisa ematen dituen berehalako
etekinez harago, lehen aipatuak, delegaziozko
gerrak dira Kapitalak planeta mailako
proletalgoaren gainean bere nagusitasuna
gauzatzen jarraitzeko aurkitzen duen
bitartekorik eraginkorrena. Horiek
lurraldearen gaineko kontrol eraginkorra
ahalbidetzeaz gain, gatazka belikoak eta
ondorengo berreraikuntza industrialak
sortutako zorraren bidez erositako
gobernu txotxongiloek gauzatua, atzerriko
okupazioaren aurka garatzeko joera duen
barne-erresistentzia zapuztea lortzen dute***

06

EDITORIALA
ARTEKA

Delegaziozko gerrak

EDUKIA

10

KOIUNTURA POLITIKOA
Martin Goitiandia

**Gerra belaunaldi berriak,
baina betiko kapitalismoa**

22

ERREPORTAJEA
ARTEKA

**Nagorno Karabakh: izotz
izateari utzi dion gerra**

46

ERREPORTAJEA **ARTEKA**

**Ukraina eta Novorossia
bost urte beranduago:
hiru burgesien
arteko odolustea**

34

KOLABORAZIOA

Jose Castillo

**Yemen: kontatu gabeko
gudu baten oihartzuna**

Delegaziozko gerrak

EDITORIALA

Zortzi hamarkada igaro dira azken Mundu Gerraz geroztik, baina munduan ez da gerrarik gabeko minutu bakar bat ere egon ordutik, nahiz eta eufemismo manikeo desberdinek gerra horietako asko eskualde-gatazka giza ezaugarritu dituzten, Kapitalaren mundializazio objektiboarekin zerikusirik ez dutenak. Batzuk besteak baino isilagoak, beste batzuk erabat isilduak; gerrak politika kapitalistaren baliabide ukaezina izaten jarraitzen du –politika hori bera da gerra bidez gauzatua–, ez dutena erabaki pertsonalek edo gobernu-erabakiek determinatzen, Kapitalak bere muga propioak gainditzeko duen beharrak baizik.

Gerrak aurrera jarraitzen du, baina bere estrategiak aldatu egiten dira, baita bere pertzepzioa ere. Gaur egun, potentzia inperialista handien arteko gatazka ireki eta zuzenaren ordeztu, egokiagoa dirudi interes kapitalistentzat, bere gaurkotasunaren ebidentziagatik, delegaziozko gerra, herri-ordezkarien

bidezko botere inperialisten arteko gatazka. Gerra hori, itxura faltsu autoktonoek estalia, kulturalki ulertezina da mendebaldeko behatzailearen begietara, zeinak zibilizatu gabeko mundu baten eta kultura ez europar eta atzeratu baten emaitza dela ondorioztatzen duen.

Modu horretan, delegazioz egindako gerrek ideologia eta kultura kapitalista indartzea ahalbidetu dute erdigune inperialistan; izan ere, hori, kultura kapitalista, hein handi batean, mundu mailako Kapitalaren frakzio agintariaren gidalerroen aurka dauden herrialde azpigaratuek ordezkatzeko luke ten ustezko zibismo faltarekiko elementu bereizle gisa garatzen da. Gerraren dimentsio hori askotan alde batera uzten da, baina funtsezkoa da ulertzeko zentro inperialistaren periferiako gerra bat inperialismoaren posizio-hartzea eta munduko proletargoaren aurkako gerra bat ere badela, dimentsio kulturalen ere garatzen dena.

Batzuk besteak baino isilagoak, beste batzuk erabat isilduak; gerrak politika kapitalistaren baliabide ukaezina izaten jarraitzen du –politika hori bera da gerra bidez gauzatua–, ez dutena erabaki pertsonalek edo gobernu-erabakiek determinatzen, Kapitalak bere muga propioak gainditzeko duen beharrak baizik

Asko dira potentzia inperialista handien arteko gatazka ireki bat bidezkoa ez dela justifikatzeko ematen diren arrazoiak. Horien artean sonatuena, beharbada, garatu den botere suntsitzaileari erreferentzia egiten diona da, zeinak, balizko hondamendi humanitario baten aurrean, galga eta elkarrenganako hertsadura gisa funtzionatzen baitu. Badirudi Kapitala, guztia suntsitzen duen indarra izatetik urrun, ez denarekiko kontzientzia hartu duela, bere gizatasunarekiko pertzepzio moduko bat, zentzu moral batean; bere burua, bereak beste mugarik aurkitzen ez duen indar itsu gisa, ukatzen ari dela susmatu ere egin gabe. Errealitatetik oso urrun; lehenago suntsitzen ditu Kapitalak bere existentziaren baldintzak –gizateria osoa–, bere burua indar bizi eta botere sozial gisa ukatzea baino. Are gehiago, bere burua geldiarazteko gaitasunaz hitz egin ahal izango bagenu, ez ginateke Kapitalaz hitz egiten ariko.

Baina sortutako aberastasun materialaren suntsiketa masiboaren aukerak ere ez du hertsadurarik eragiten kapitalistengan. Lehenik, gerrara joaten dena irabaztera joaten delako. Bigarrenik, gerraren alde produktiboa, zentzu zabalean, haren gaitasun suntsitzailea delako. Hirugarrenik, gerran inbertitutako Kapitalak milioika proletario etekinen ekoizpenean menderatzeko gaitasuna handitzen duelako; etekin horiek, defentsa nazionalaren izenean, lanaren intentsitate eta luzapen handiagoa justifikatzen dute, baita soldaten murrizketak ere. Eta laugarrenik, azken hori baita Kapitalari Kapital gisa benetan axola zaiona: proletalgora menderatzea, boterea gauzatzea, iraungitze data duen material bizigabea metatzea baino.

Egia esan, ez dirudi egokia denik delegaziozko gerra Kapital inperialistarentzat, zentzu material nola humanoan ere, kalte gutxien sortzen duen bide gisa kategorizatzea, potentzia handiek mundua eskuratzeko lehian jarraitzeko bitarteko material eta humano posible bakar gisa. Agian guztiz ankerrena dena –arrazista, xenofoboa eta supremazista ez esateagatik– argudio hori da; izan ere, delegaziozko gerra-gatazketan sufritzen dutenak gizaki proletarioak direla ahazten da, eta haien bizitzek ez dute la gureek baino gutxiago balio. Giza kostu hori ere ezin da Kapitalaren premien arabera determinatu, hura itsua eta bere existentziaren iturria ulertzeko ezgauza baita, auzia ez denean bere iturburuen eraberritzea, baizik eta gerraren bidez eskuragarri den ahalik eta mozkin handienaz jabetzea, bere lehiakideen eta etorkizuneko irabazien kaltetan.

***Delegazioz egindako gerrek
ideologia eta kultura
kapitalista indartzea
ahalbidetu dute erdigune
inperialistan; izan ere,
hori, kultura kapitalista,
hein handi batean, mundu
mailako Kapitalaren frakzio
agintariaren gidalerroen
aurka dauden herrialde
azpigaratuek ordezkatu
luketen ustezko zibismo
faltarekiko elementu
bereizle gisa garatzen da***

“

Ez du ezerk adierazten potentzia kapitalisten arteko gerra inperialista ireki eta zuzena aukera deuseza denik, ezta azken aukera denik ere; izan ere, horren garapena ez du baldintzatzen giza kostuari lehentasuna ematen dion moral mugatzaile batek, ez eta erabateko suntsipenaren beldurrak ere, Kapitalaren existentziak berak baizik, zeina bere metaketa beharren eta horren gauzapenerako baldintza objektibo aldakorren emaitza besterik ez baita

Beraz, ez du ezerk adierazten potentzia kapitalisten arteko gerra inperialista ireki eta zuzena aukera deuseza denik, ezta azken aukera denik ere; izan ere, horren garapena ez du baldintzatzen giza kostuari lehentasuna ematen dion moral mugatzailerik, ez eta erabateko suntsipenaren beldurra ere, Kapitalaren existentziak berak baizik, zeina bere metaketa beharren eta horren gauzapenerako baldintza objektibo aldakorren emaitza besterik ez baita. Kapitalarentzat onuragarria eta premiazkoa bada, gerra hori egingo da, biktima posibleak eta suntsipenaren irismena edozein izanda ere.

Kapitalaren gauzapenerako baldintza aldakorren artean, bere izate zehatza eta benetako hedapena, ez daude soilik lanaren nazioarteko banaketa eta mundu mailako balio-kateen egungo egoera, lurralde bat konkistatzeko eta antolatze modu desberdinen bideragarritasun ekonomikoa determinatzen dutenak, baizik eta baita jomugan dagoen nazioak lortutako garapen politikoa ere, menderatze politikorako zenbait modu zaharkitu eta garesti bihurtzen dituenak. Behinik behin, nazio horiek eta haien baldintzak hainbeste degradatzen ez diren bitartean, non okupazio militarra desiragarri eta justifikagarri bihurtzen den, zibilizazioaren izenean, askotan gertatu den bezala.

Delegaziozko gerrak, beraz, ez dira desiragaitz eta erdietsitako moral goren batekiko bateragaitz egiten duen ustezko garapen zibilizatorio batek agortu duen gerra inperialistaren soberakina, baizik eta sistema kapitalistaren garapen objektibora eguneratutako inperialismoaren funtzioa betetzen dute. Gerrak gerra gisa ematen dituen berehalako etekinez harago, lehen aipatuak, delegaziozko gerrak dira Kapitalak planeta mailako proletalgoaren gainean bere nagusitasuna gauzatzen jarraitzeko aurkitzen duen bitartekorik eraginkorrena. Horiek lurraldearen gaineko kontrol eraginkorra ahalbidetzeaz gain, gatazka belikoak eta ondorengo berreraikuntza industrialak sortutako zorraren bidez erositako gobernu txotxongiloek gauzatua, atzerriko okupazioaren aurka garatzeko joera duen barnerresistentzia zapuztea lortzen dute. Erresistentzia hori dela eta, potentzia inperialistek merkatua galdu dute aurreko gatazketan, eta, zentzu batean, kapital metaketa bloke bat eratu da, bloke agintariari nagusitasuna borrokatzeko prest.

Dagoeneko ez da errentagarria lurralde baten gaineko zuzeneko kontrola, eta askoz merkeagoa da gobernu nazionalen eta haien subordinazio ekonomikoen bidez kontrolatzea. Horrela, Mundu Mailako Merkatua hedatzeaz gain, lanaren ustiapen areagotuaren aldeko baldintzak sortzen dira, salarizazio hedakorrenaren eta Kapitalaren metaketa intentsiboaren bidez.

Delegaziozko gerrek mundu mailako menderatzearen eta Kapitalaren globalizazioaren paradigma berri baten irekiera dakarte, zeinak orain arte metropolian gainbalioa sortzeko prozesuaren mende, baina kapital metaketa independenterik gabe, zeuden lurraldeetara zabaltzea duen helburu. Jada ez dago Kapitalari aurka egingo dion lurralderik. /

KOIUNTURA POLITIKOA

Martin Goitiandia

Gerra belaunaldi berriak, baina betiko kapitalismoa

9

Oeko hamarkadatik egoera geopolitikoan sakoneko aldaketak izan dira, eta horrek beti eragin izan du gerren modalitateetan.

Ohiko gerren aldaerak izan dira azken hamarkadetan, eta horren hainbat adibide argi aurki ditzakegu ARTEKA aldizkariaren zenbaki honetan: Armenia, Ukraina eta Yemen. Jarraian ikusiko dugun bezala, gerra belaunaldi berri hauek ezaugarri zehatz batzuk dituzte. Ezaugarri horiek zuzenean lotuta daude egungo baldintza zehatzekin, baina baita gizarte kapitalistaren izaera historikoarekin ere. Hau da, gizarte honetan aurretik izan den gerrak, belaunaldi horien kasuan bezala, harreman kapitalistei lotutako beharrezkotasun bat du alde batetik, eta une bakoitzeko baldintza zehatzen araberrako forma ezberdin bat, bestetik. Azken finean, bortizkeria horren guztiaren izaera gizarte kapitalistari dago lotuta, bere forma zehatza edozein izanda ere.

Gaur egungo gatazka asko, horien artean zenbaki honetan jasota daudenak, nahasgarriak izan daitezke. Kasu bakoitzean interes eta baldintza zehatz mordera dago, sufrimendu izugarriarekin batera, eta kaos horrek ez digu egoeraren erroa behar bezala ikusten uzten. Horregatik, gaur egungo gatazka horien ezaugarri batzuen jatorria aztertzeko, lehenik aurrekariak aztertuko ditugu, ondoren, egungo egoera nolakoa den eta aktore bakoitzak zein interes dituen (azaleko analisia, noski) eta, azkenik, erroa gerraren egungo forma zehatzean ala bere izaeran dagoen egiaztatuko dugu.

BURGESEN ARTEKO GERREN GARAPENA

X X. mendeko lehen erdialdean, hegemonia britaniarraren amaierarekin batera potentzia inperialista handien arteko nor-gehiagoka belikoa nagusitu zen. Oso sinpleki azalduta, kapitalistek, beren herrialdeetako mugetan aberasteko zailtasunak ikusirik, beren estatuen bidez beste herrialdeetako merkatu, baliabide eta lurraldeak (koloniak barne) konkistatzea bultzatu zuten. Hura ez zen praktika berria, inondik inora, baina Rosa Luxemburgek ondo adierazi zuen bezala, beste lehiakideekin konfrontazioan sartu gabe konkistatu zitekeen lurralderik ez zegoen jada. Horrek eskala oso handiko gerra eta aliantzak ekarri zituen, gerren modalitate eta estrategia paradigma zehatz bat sortuz. Belaunaldi horretakoak dira bi Mundu Gerra famatuak adibidez (1914 eta 1939), baina baita Balkanetako bi gerrak⁽¹⁾ (1912 eta 1913), Aliantza Hirukoitzaren Gerra⁽²⁾ (1864), Ozeano Bareko Gerra (gerora Bigarren Mundu Gerraren parte), Frantzia-Prusia Gerra (1870), India eta Pakistanen artekoa (1947)...

Ondorengo Gerra Hotzean, aldiz, erabat ezberdina zen egoera. Bigarren Mundu Gerratik «garaile» atera ziren bi (super)potentziak beren eragina ahal bezainbeste zabaltzen saiatu ziren. Gerra berri honetan bloke militarrek NATO eta Varsovia-ko Ituna izan ziren. Hau da, aurreko gerra handietako aliantzen orde (Aliatuak eta Ardatza Bigarren Mundu Gerran), oraingoan, gatazka bi aktore erraldoiren artekoa zen, eta gainerako herrialdeek horien satellite eginkizuna hartzen zuten. AEBek Europarekin egin zutena horren adibide argia da. Etorkizunean Europar Batasuna izango zenaren lehen aurrerariak (1951an IAEE, 1957an Erromako Ituna eta Europako Ekonomia Erkidegoa...) Marshall Planaren bidez presionatuz bultzatu zituzten ozeanoaren beste aldetik, alegia. Era

honetan, aurreko bi mundu gerren jaioterria izan ziren herrialdeak batzera behartuak izan ziren. Horrela, yankien menpeko merkatu bat sortzeaz gain, Sobietar Errepublika Sozialisten Batasuna (SESB) zen arerio berriaren aurrean dike politiko eta militar bat egonkortu zen. Negozio biribila inondik inora; azken finean, kredituen beharrean zeuden Europako herrialde horiek erabakimen gutxi izan zuten guzti honetan.

Bloke erraldoien existentziak gerra irekiaren aukera oso arriskutsu bilakatu zuen. Amaitu berria zen Bigarren Mundu Gerrak ekoizpen indarrak oso garatuta zituzten potentzien arteko talka batek eragin zitzakeen kalteak frogatu zituen: 60 milioi hildako baino gehiago, nekazaritza ekoizpena %50 murriztua, industria erabat desagertuta (Frantziakoa eta Sobietar Batasuneko bereziki), azpiegituraren suntsipena (6.000 zubi baino gehiago)... Aukera hori are arriskutsuago bilakatu zen azken aurrerapen belikoekin, bonba atomikoa tartean. Aurrerapen guzti horiek kontuan izanda, agertoki bipolar berrian bi aurkari nagusiak talka zuzenean sartuz gero, galerak kontrolatzeko aukerak oso murriztak ziren. Hamarkada luzez izan ziren arrisku horren jakitun bai Etxe Zuria bai Kremlina ere, elementu askotan antzematen den bezala: Kubako misilen krisia (1962), telefono gorriaren⁽³⁾ existentzia, SALT itunak⁽⁴⁾ (1972), INF ituna (1987, arma nuklearrei lotutakoa hori ere)... Egoera horren ondorioz sortu zen Gerra Hotza; izenak dioen bezala, zeharkako talka bidez egindako gerra, zuzeneko talka baten kalteak ekiditeko. Oreka hauskorra zen, noski, eta bi potentziak une oro ari ziren posizio militar hobe baten bila konfrontazio hipotetiko baterako, baina printzipioz, besteen gerren bidez egiten zioten aurre elkarri.

AEBen aldetik, Truman doktrina⁽⁵⁾ ideia honen adierazpen esplizituena izan zen. Finean, Mendebaldeko eta Ekialdeko blokeen artean aurkitzen

ziren herrialdeetan etsaiaren eragina murriztu eta propioa handitzean zetzan. Hori ez zen ezer berria, AEBek askotan egin zuten beste hainbat herrialdetan; Estatu Sailaren 1962ko zerrenda batek AEBen 103 «esku-hartze» jasotzen ditu 1798 eta 1895 artean «beste herrialdeetako kontuetan»: Argentina (1852), Nikaragua (1853), Japonia (1854), Uruguai (1855), Txina (1859), Angola (1860), Hawaii (1893), Nikaragua berriro (1894)... Truman administrazioaren ekarpena gisa horretako teknikak estrategia handi⁽⁶⁾ batean integratzea eta esku hartzen den herrialdeko fakzioen bidez egitea izan zen. Delegazio bidezko gerra⁽⁷⁾ hor ere teknika berria ez zen arren, egoera bipolar berrian tresna zentrala bihurtu zen igoera beliko global bat ekiditeko. Greziako (1946) eta Koreako (1950) gerrak oreka berri horren adibide argiak dira. Izan ere, bi blokeetako batek bere tropak zuzenean herrialde horietan lurreratu izan balitu, maila handian beste aldeak ere berdina egin beharko luke, eta 1914ko edo 1939ko egoera berdineraren itzuliko lirarteke, baina arrisku are handiagoekin.

Zeharkako edo delegazio bidezko gerren paradigma horrek agertoki bikaina aurkitu zuen deskolonizazio prozesu berrian. Indiaren 1947ko independentziarekin Asiako eta Afrikako kolonia askotan hasi zen beren metropoliarekin hausteko prozesua. Herrialde horietako baliabideen kontrolak, merkatuen konkistak, egoera ezeگونkorak eta pobrezia sistematikokoak hor jarraitzen zuten, noski. Baina atzerritik kudeatutako administrazio arrotz batekin eragindako *in situ* kontrola Kapitalaren mugikortasun berriarekin bateragarria ez zen eredu bat zen. Ordura arte kolonia ziren gehienek, beraz, estatu propio baten eraikuntza bizi izan zuten urte gutxian. Hori dela eta, hamar-kada gutxian batzuetan periferiako herrialde berri piloa sortu zen, Gerra Hotzeko bi poloen artean zeuden beste herrialde ahul askoren taldera

batu zirenak (hortik dator «hirugarren mundua» terminoa). Egoera horretan, munduko periferiako herrialde ahul horietan izan ziren delegazio bidezko gerrak Gerra Hotzaren adierazpen nagusi bihurtu ziren. Txinaren kasua oso argia eta goiztiarra da adibidez; askapen nazionalaren elementuak batzen ditu zehazki deskolonizazio prozesu bat izan gabe ere (Txinako Alderdi Komunistaren eta Kuomintangen arteko aliantza Japoniaren aurka), baina baita klasearteko batasunaren haustura ere (1949ko iraultza). Aldi berean, bi bloke handien eraginari aurre egiteko saiakerak ere izan ziren, Bandungo eta Belgradeko konferentziak adibidez⁽⁸⁾. Hala ere, saiakera antzuak izan ziren, ordurako delegazio bidezko gerra bi superpotentzientzat bide egokiena bihurtu zelako aurkariari aurre egiteko, etengabeko norgehiagokarekin batera: lasterketa espaziala, armamentu lehia... Bi potentzia handietako batek abantaila nahikoa lortu artean, zeharkako gerra horiek ziren beren eragina zabaltzeko biderik egokiena.

90eko hamarkadaraino izandako delegazio bidezko gerra belaunaldien aldaerak gehiegi dira hemen aipatzeko. Adibide erreferentzial gisa Vietnam eta Afganistan hartu ditza-kegu. Lehenengoan AEBen zeharkako esku-hartzea (1964aren aurretik eta 1973aren ondoren) eta zuzeneko (bi urte horien artekoa) argi eta garbi ezberdindu daitezke. Hain zuzen ere, Bigarren Mundu Gerraren aurretiko terminoetan planteaturiko inbasio militarren ereduak zituen mugak erakutsi zituen Vietnamgo Gerrak⁽⁹⁾. Afganistanen kasua eta bertako delegazio bidezko gerren ezaugarriak ezagunagoak dira gaur egun. Sobietarren okupazioaren aurrean (1978) AEBek bertako fakzio erreakzionarioak, talibanak tartean, finantzatu eta entrenatu zituzten. Denborarekin talibanak indartsu egin ziren, AEBen interesak kolokan jarri arte⁽¹⁰⁾, eta azken horiek Afganistan inbaditu zu-

Aurrerapen guzti horiek kontuan izanda, agertoki bipolar berrian bi aurkari nagusiak talka zuzenean sartuz gero, galerak kontrolatzeko aukerak oso murritzak ziren. Hamarkada luzez izan ziren arrisku horren jakitun bai Etxe Zuria bai Kremlina ere, elementu askotan antzematen den bezala: Kubako misilen krisia (1962), telefono gorriaren existentzia, SALT itunak (1972), INF ituna (1987)...

ten (2001) eta orain tropak erretiratu dituzte. Bi adibide horiek oso ezagunak diren arren, ezaugarri berberak eta berezitasun propioak dituzten adibide asko aurkitu ditzakegu: Iran, Kuba, Aljeria, Angola, Kanbodia, Somalia, Siria, Egipto...

Dena den, agian «delegazio bidezko gerra» barruan sartu ezin daitezkeen gatazketan ere nabaritu zen konfrontaziorako aldaketa hori. Hego Amerikan, adibidez, Truman doktrinaren garapen berezi bat eman zen, Kissinger estatu-idazkariaren Kondor operazioarekin⁽¹¹⁾. Horiek gerrak ez izan arren, zeharkako esku-hartzeak hartutako protagonismoa erakusten zuten. Garrantzi txikiagoko mugimenduak ere baditugu beste tokietan, Italian Gladio operazioa⁽¹²⁾ adibidez. Era berean, Sobietar Batasunean egindako maniobrek ere ezaugarri horiek erakusten dituzte, 1956an Hungarian eta Polonian zein 1968an Txekoslovakian. Guztiek erakusten dute Kominform edo CIA bezalako inteligentzia ahaleginek pisu handiagoa hartu zutela, zuzeneko gerra irekiak plano hipotetikoago batean utziz.

XXI. MENDEA: AGERTOKI MULTIPOLAR BERRIA

Gerra Hotzaren ondorengo eszenan, konfrontaziorako «zeharkako» estilo horrek, pisua galtzetik urrun, irabazi egin zuen. Izan ere, SESBen erorialditik (1992) aurrera izan zen, aurreko hamarkadetan baino are gehiago, gatazka bipolar batetik multipolar batera igarotzeko prozesua. Kapitalismoaren historiak Ingalaterraren kasuan erakutsi zuen moduan, hegemonia absolutu eta iraunkor bat ez da posible, eta AEB ez zen salbuespen bat izan. Zentzu horretan, urte luzez etsai nagusia izandako SESB erori zen arren, 70. hamarkadatik kapital metaketa azkar batean murgilduta zeuden Asiako herrialdeek botere-polo berriak sortu zituzten. Mendebaldeko oligarkiek beren garaipenaz gozatu ahal izan

zuten arren sobietarrak izandako lurraldeak arpilatzen, beren nagusitasun teknikoa (Kapitalaren konposizio organiko altuagoa), periferiarena baino aberastasun pilaketa altuago bat bermatzen ziena hain zuzen ere, ezbaian zegoen aspalditik (tigre edo dragoi asiarrak adibidez). Errusiako Federazio gazteak berak ere burua berriro altxatzeko izugarritzko gaitasuna erakutsi zuen. Era horretan, demokrazia yankiaren interesei men eginez hazkundera lortu zuten herrialdeen eredutik (Japonia, Hego Korea...) beren hazkundera babesteko eta dibertsifikatzeko burujabe izan nahi zutenen eredia jaio zen (Txinarena, adibide nagusia). Beren interes propioak Gerra Hotzeko garaileen interesekin talka zuzenean zituzten burgesiak finkatu ziren XXI. mende berrian. Orain, hogeitaz beranduago, Mendebaldearen kooperazio instituzioetan (NBE, NDF, MME...) kexa formalak aurkeztetik harago hegemonia militarra bera zalantzan jartzera iristen diren lehiakideak dira polo berri horiek. Hala ere, arauak jada ez dira Gerra Hotzaren aurretik zeudenak eta, beraz, denek jokatzeko dute delegazio bidezko gerra bezalako bideen barruan.

Norgehiagoka militar hori gainetik aztertu baino lehen, egoera multipolar hori beste aspektu batzuetan ere nabaritzen dela egiaztatu dezakegu. Egoera geopolitiko oso baten erroaren aztarnak jarraitzea ezinezkoa da, argi dago, baina azken urteetan ikusi dugun desadostasunak arrasto izugarriak utzi ditu. Gertaera belikoen atariko klasikoa izan dira harreman komertzialak, esate baterako. Aldizkari honetan oso argi azaltzen den bezala⁽¹³⁾ Bretton Woods eta Munduko Merkataritza Erakundearen gerraosteko kontsentsuaren haustura errealitate bat da. Gerra Hotzean bertan Mendebaldearen menpeko lurraldeetan AEB zen jaun eta jabe, eta horrek gainerako guztiek onartu beharko zituzten arauak ezartzea baimentzen zien: GATTren negozia-

zioak, dolar patroia mundiala (edo DEGak⁽¹⁴⁾), Munduko Bankua eta Washingtoneko kontsentsua... Baina orain munduko merkatu berdinean daude etsaiak, SESB ez bezala, eta beren hazkunde mantentzeko orain arteko joko-arauak hautsi behar dituzte.

Paradoxa bat dirudien arren, AEBen gerraosteko adostasuna hautsi duen adibide argienetako bat, hain justu, AEBena da. 2018an Txinarekin hasitako gatazka komertzialak eta batez ere horren jarraipenak erakusten du hegemonia argi baten falta dagoela. Urte horretan bertan AEBek Ekialdeko erraldoiarekin zuten defizit komertziala 419 mila milioi dolarrekoa izateak ondo erakusten du bere ahultasunaz erabat jakitun zirela gatazka hori hastean. Izan ere, askok esan bezala, protekzionismoaren itzulera, Trump eta bere jarraitzaileen erokeriak izan ordez, demokratek jarraitutako politika izan da. Eta ez hori bakarrik: Kanadaren 12.600 milioi dolarreko muga-zergak, TTIParen etena, Mexikoren %25eko muga-zerga produktu estatubatuarrei (altzairua, txerriak, patata...), EBren gatazkak AEBekin (airelineak) edo Errusiarekin (gasa)... Huaweiena bezalako kasu ospetsuetatik harago, sistematikoa eta globala den zerbait da tentsioen hazkundea.

Graham Allison politologo estatubatuarra (2012) «Tucididesen tranpa» terminoarekin egin zion erreferentzia handitzen ari den potentzia berri bat lehendik indarrean dagoenarekin talkan sartzean sortzen den gerrarako joerari; Txinaren eta AEBen kasuaz hitz egiten zuen bereziki. Indar korrelazioan emandako aldaketa horien bidez soilik uler daiteke Xi Jinping⁽¹⁵⁾, merkatuaren kontrol zorrotza ezartzeko zalantzarik izan ez duen estatu bateko burua, globalizazioaren apologia handienak egitea Davoseko Foroan⁽¹⁶⁾. Protekzionismoa, Friedrich List pentsalariak esan bezala, ahul dagoenaren tresna da bere burua indartsuagotatik babesteko, eta librekanbioa,

aldiz, indartsua denak bultzatzen du bere nagusitasuna ziurtatzeko (beste merkatuetarako sarbidea, besteek bere merkantziak kontsumitzea...). Esate baterako, Ingalaterrakoa bezalako merkatu irekien paladin batek, *Navigation Acts* delakoarekin bere nabigazio konpainiak kanpoko lehiatik babestuz lortu zuen ondorengo mendean itsasoen jauna eta jabe izatea.

Interes ekonomikoen talkak eragiten du jarraian ikusiko dugun gatazka militarra, eta alderantziz. Politika protekzionistak aktoreek beren burujabetza arriskuan ikusten dutenaren seinale dira; besteek beren erabakiak baldintzatzeko gaitasun ekonomikoa izateak eragiten dien beldurrarena, alegia. Horren adibide argiak dira balio-kate osoen kontrola izatea ezinezkoa duten sektoreak. 5G/6G edo adimen artifizia bezalako puntako teknologiak besteen menpe egon gabe kontrolatzeko gaitasuna izatea hil ala bizikoa bihurtu da, eta mikrotxipena da adibide argiena. Washingtonek milaka milioi dolar bideratu ditu, bi alderdien onespenez, erdieroaleen ekoizpenerako hamar fabrika eraikitzeke lurralde nazionalen. Izan ere, 2020an txipak erosteko merkatu globalaren %35 Txinan zegoen kontzentratuta. Pekinek hala ere arazo berbera dauka, ekoizpenaren %8 soilik daukalako, AEBek %42, Hego Koreak %20 eta Taiwanek %20 duten bitartean. Are gehiago, Txinak bere hornitzaileei arrisku puntuazio bat ematen die sektore horietan presioa egiteko duten gaitasunaren arabera (AEB arriskutsuena, Japoniarekin batera). Hori dela eta, horren funtsezkoa den zerbait (pentsa zirkuitu elektrikoekin dugun menpekotasuna) ziurtatzeko edo behintzat etsaiek baino presio-gaitasun handiagoa lortzeko bideak bilatu dira. Adibide asko dauden arren, lur arraroena nahiko ospetsua da, material horiek beharrezkoak baitira ekoizpen teknologiko berberetarako ere. Txinak horien kontrola bilatu du hasieratik, ekoizpenaren %80 kontrolatzeraino. Horiek erauzteko mehatze batzuk

AEBei erosi zizkien gerra komertzialaren erdian, eta ondoren mehatxugisa erabili ahal izan ditu (Japoniaren aurka adibidez, Senkaku uharteen gatazkaren harira). Afganistanen ere, adibidez, Txinako gobernuak dituen interes asko lur arraroekin daude lotuta. Dena den, joko amaigabea da, mugimendu horien aurrean herrialde asko Txinak kontrolatzen ez dituen lur arraroen erreserba alternatiboen bila aritu baitira Australian, Kandan, Myanmarren...

TUCIDIDES ARMATUA: ZONALDE GRISA ETA DELEGAZIO BIDEZKO GERRAK

Azaldutako garapen horrek guztiak garamatza gaur egungo paradigma militarra, edo ARTEKA honetan nabarmentzen ari garen ezaugarrietara behintzat. Artikuluan zehar azaldutako ibilbide horretan inteligentzia zerbitzuek eta analiserako gaitasunek berebiziko garrantzia irabazi zuten, eta SESB erori zenerako, gerra irekia ez ziren beste modalitateek elaborazio teoriko izugarria zuten: gerrilla gerrak, espioitza, kontrainsurgentzia, sabotajea, propaganda eta egia-ostea, besteen barne politikaren erabilera... Horiek ez ziren elementu berriak estrategia belikoetan, Bigarren Mundu Gerran bertan, adibidez, erabili baitziren (ikusirik erresistentziaren papera Frantzian), baina beti ere gerra ireki klasiko batekin osagarriak izan ziren eta ez bide nagusia.

90eko hamarkadarako konfrontazio klasikoaren ezintasuna errealitate bat zen, eta beraz, bake egoera baten zuriaren eta erabateko gerraren beltzaren artean gris-eskala erraldoi bat ireki zen, eraso mota oso ezberdinekin. SESB desagertu eta Gerra Hotza amaitu arren, AEBek gris-eskala horretako tresnez osatutako aparatu garatuegi bat zuten, eta gainera ezin zuen gerra irekien bidez lortutako garaipenekin hegemonia mantendu. Hori Vietnamek erakutsi zuen argi, eta gerora baieztatu dute

90eko hamarkadarako konfrontazio klasikoaren ezintasuna errealitate bat zen, eta beraz, bake egoera baten zuriaren eta erabateko gerraren beltzaren artean gris-eskala erraldoi bat ireki zen, eraso mota oso ezberdinekin

Afganistanek, Irakek... Horregatik, delegazio bidezko gerratik eratorritako elementuek, desagertzetik urrun, are pisu handiagoa irabazi zuten, eta hori teoria militarrean bertan islatu zen. 90eko hamarkada horretan sortu ziren, hain zuzen ere, «zonalde grisa» kontzeptua eta bere marko osoa. Zentzu horretan, estatuen arteko gerra klasikoen dekadentzia bat nabarmendu zen literatura zabal batean; Van Creveld lehenengo (1991) eta Mary Kaldor ondoren (1999) horren adibide garbiak eta nahiko ospetsuak dira. Zonalde grisak zuzeneko konfrontazio batek garaipen seguru bat ematen ez duen kasuetan etsaia ahultzeko eragindako ekintza maila ezberdinak biltzen ditu: propaganda hutsetik hasita miliziak gerra zibil baterako erabiltzeraino (azken horien papera Kaldorrekin azpimarratzen du adibidez). Dena den, kontzeptualizazioa ez da beti berdina, gerra hibridoek kontzeptua ere, adibidez, oso erabilia baita eta, zehazki berdina ez izan arren, oso lotuta daude. Edonola ere, ekoizpen teoriko horrek gerren paradigman izandako aldaketaren finkapena islatzen du.

Nola kokatzen da gerra modalitate hori gaur egungo egoera multipolarrean? Harreman komertzialak aztertzean nabarmendu den bezala, armak erakutsi gabe ere gerra «ekonomiko» itogarrian daude aspalditik mende honetan munduko sheriff berria izan nahi duten potentziak. Hala ere, gorago azaldu bezala, Europa zaharren estiloko erabateko garaipen beldur baita. Duelu mexikar horren ondorio da Gerra Hotzeko zeharkako gerrarako joerak jarraipena izan izana. Zentzu horretan, helburua etsaia ahultzea eta indar korrelazio berri batera mugiaraztea da, baten batek abantaila nahikoa lortu arte. Zonalde grisa gerra irekirik gabeko tentsio horren baitako mekanismo ezberdinen multzoa da. Izan ere, potentzia handiek beren azpiegiturak, popula-

zioa (edo horren zati bat behintzat) eta aberastasuna ez dituzte arriskuan jarri nahi, baina beste herrialdeena sakrifikatzeko orduan ez dute inolako zalantza izpirik erakusten.

Konfrontaziorako baldintza horiek «bake biolento» moduko bat sortu dute. Gerra hibridoa⁽¹⁷⁾ den gerra mota bereziaren eta zonalde grisa den bake motaren artean kokatu dira egungo gatazkak. Mutur batean ditugu gerra edo okupazio militar klasiko baten muga dauden egoerak, normalean lurraldean bertan dagoen fakzio baten babesarekin eginda-koak. Afganistan, Siria, Irak, Libia eta tankerakoak adibide onak dira kasu honetan. Fakzio jakin batzuen bidez indarrean dagoen gobernu aldatzeko saiakerak izaten da ideia, bertan duten eragina handitzeko. Soilik estrategia militar horren baitan ulertu daitezke maniobra asko. Afganistanen adibidez talde talibanak gauetik goizera askatasunaren aldeko borrokalariak izatetik fundamentalista ero batzuk izatera igaro ziren, AEBen interesak elikatzeari utzi ziotenean. Era berean, Paris erdian atentatuak egin zituztenak Sirian «talde oposiziogile» soilak ziren, eta Frantziak berak finantzatu zituen. Hollandek publikoki onartu zuen 2012an eta 2013an dirua eta armak bidali zituztela AEBekin batera adibidez, 2012an jada AEBetako NSAko zuzendariak talde hauek Al Kaidarekin lotzen zirela publikoki onartu zuen arren. Beste muturrean, zonalde grisean sartzen diren ekintza ahulenenak ere egunerokoan aurkitzen ditugu: propaganda, sare sozialen erabilera, *bot* erabilera, eraso informatikoak... Hala ere, beti nahasten dira bi muturretako mekanismo ezberdinak esperientzia konkretuetan, Iraken edo Afganistanen izandako inbasio miliarrak yankietan adibidez. Koloretako iraultzak, eta bereziki Arabiar Udaberria deiturikoa, adibide bikainak dira propaganda hutsetik interbentzio zuzenerainoko elementuen konbinazioak ikusteko. Gorago aipatutako Kondor operazioa horren

aurrekari zuzena da, nahiz eta ezberdintasun argiak izan.

GERRA KAPITALISTA, GERRA SAIHETSEZINA

Gerrak gaur egun ezaugarri zehatz horiek ditu orain arteko ibilbideak eta gaur egungo baldintzek hori bultzatzen dutelako. Klase kapitalistak bere interesen defentsarako duen bortizkeria basatiena denez, ekintzarik gizagabe eta ankerrena, beti amestu izan da horren beharrik gabe gizarte kapitalistak dituen talkek kudeatzearekin. Arazoa da, hain zuzen, kapitalismoarentzat gerra forma iragankorra dela baina gerra bera iragangaitza dela. Klaseetan banatutako gizarte honetan plusbalioaren edo aberastasunaren metaketa da burgesia gidatzen duena. Gorago aipatutako gatazkak eragiten dituzten interesek, beraz, metaketa hori dute motor bakar gisa. Estrategia handiek herrialde bakoitzeko kapitalista ezberdinen interes partikularrak bandera nazionalaren azpian elkartzen dituzte; Estatuak burgesia osoaren diruarekin finantzaturako makineria asasinaren lehentasunak aukeratu behar ditu estrategia horiek finkatzean. Hori da, eta ez beste ezer, bloke geopolitiko handien estrategia handiek ordezkatzen dutena.

Txinarentzat, adibidez, bere nagusitasun industrial eta horren bidez garapen teknologiko exogenoa bermatzea da garrantzitsua. Horretarako, lehengai, osagai eta energia iturrien hornikuntza bermatu behar ditu. Hori ezinezkoa izanik, horien garraiorako ibilbide komertzialak kontrolatu nahi ditu, eskualde mailan bereziki (Ozeano Barean eta Indiako Ozeanoan perla koilarea deiturikoa- ren bidez) baina baita nazioartean ere (Erdialdeko Asian eragina izanez, Afrikako azpiegitura kontrolatuz...). Horrek influentzia hazkor bat eskatzen dio herrialdeekiko: portuen jabetza (Espainian bertan), kooperazio sistematikoa (Hego Amerika), bere zordunak izatea (Afrika)... Zetaren

bide berria anbizio horren adibide argiena da. Horrek nahi eta nahi ez AEBekin gatazka bat sortzen du, horiek lehendik duten mundu mailako sarea hausten duelako. Japonia, Taiwan, Hego Korea... Txinaren eragina oztopatzen duten eragin estatubatuarak dira.

AEBek, aldi berean, proiektu estrategikoari dagokionez desorientazio handiagoa duten arren barne politikan, XX. mendean izandako rola berreskuratzeko asmoa adierazi dute. Haien dekadentziaz jakitun, aditu batzuek diotenez, lehengo hegemoniaren hondarrak erabili behar dituzte botere posizio berri bat finkatzeko eta Txinaren hazkundera kontrolatzeko: kolokan dagoen botere militarra, Pekinek kopiatu nahi duen independentzia energetikoa, teknologikoki zalantzarria den digitalizazioan daraman abantaila, urte erreserba eta dibisa berrieekin kolokan dagoen dolarraren pribilegioa... Hegemonia posizio batetik abiatzen denez, gainerako poloeekin ere talkan hasten da AEB. Errusia oso atzean dagoen aktore bat da guzti horretan, eta hala ere inguruko lurraldean influentzia esparru historikoa mantentzeko haren pretentsio erregionalek AEBetako eta bere Europako ordezkariekin (EB) talkan jarri dute. Zonalde grisaren bi muturren adibide dira Errusiak bere anbizio haue-tarako Txekiarekin dituen presio harremanak eta Ukrainarekin duen ia gerra egoera. Esan bezala, AEB tronutik erortzeaz dagoen erregea izanik aurretiko jarrera handiagoa du gatazkan sartzeko, Errusiak berak aliantza puntualako harreman bat mantentzen baitu Txinarekin. Azken horrek bere energiaren garraiorako bideen zati bat du Errusiaren esku (Suez, Kazakhstan eta Artikoa) eta Errusiak bestearen laguntza behar du AEBek Asian duten eragina geldiarazteko (OCS⁽¹⁸⁾). Hala ere, aliantza horrek motzak ditu hankak, eskualde mailan interesek talka egiten dutelako epe luzean, eta Errusiak galtzeko

Edonola ere, estrategia handiek kondizio kapitalista nazioarte mailan adierazten dute, gatazkarako joera saihetsezina hain zuzen ere. Ezinezkoa da herrialde guztiek beren helburuak betetzea, baten garaipenak besteen porrota dakarrelako. Denek ezin dute plusbalio metaketa amaigabearen amets umela bete. Gerra horregatik da berezkoa gizarte kapitalistan, eta horregatik dirudi fenomeno naturalen antzerako lege mugiezina dela

aukera guztiak ditu hor. Txinak, hala ere, Mosku AEBengana hurbiltzea ekidin nahi du.

Oso azaletik azaldutako sasitza hau are gehiago nahasten da indarra hartzen ari diren arriskuak gehitzen baditugu: Indiaren hazkundera eta Txina gainditzeko aukera edo EBren posizionamendua eta barne gatazkak, adibidez. Normalean, horiek baino txikiagoak diren herrialdeen estrategia handiagoak direnen eraginari aurre egitea izaten da (Iranen eragin plana eskualde mailan edo Siriak bere lurraldearen nagusitasuna mantentzeko helburua adibidez), ez baitute planifikazio hedakor baterako perspektibarik ez eta baliabiderik. Edonola ere, estrategia handiek kondizio kapitalista nazioarte mailan adierazten dute, gatazkarako joera saihetsezina hain zuzen ere. Ezinezkoa da herrialde guztiek beren helburuak betetzea, baten garaipenak besteen porrota dakarrelako. Denek ezin dute plusbalio metaketa amaigabearen amets umela bete. Gerra horregatik da berezkoa gizarte kapitalistan, eta horregatik dirudi fenomeno naturalen antzerako lege mugiezina dela. Une jakin batean

“

Gaur egungo gatazkak zonalde gris, gerra hibrido edo *proxy war* kategorien barruan mugitu arren, hori klase sozial zapaltzaileak eragiten duen bortizkeriaren forma konkretua da, besterik ez. Duela urte batzuk gerrak beste ezaugarri batzuk zituen bezala, urte batzuk barru beste ezaugarri batzuk izango ditu. Gerra guztiek duten ezaugarri berdin bakarra beren jatorria da: klase gizartea hain zuzen ere

Horrela, itxuraz politika (elkarrizketa) gerraren (bortizkeriaren) antagoniko gisa azaltzen zaigun arren, errealitatean bere jarraipen logikoa da. Bi aldeetako batek ere ez badu presio hutsaren bidez beste aldeak bere pretentsioei uko egitea lortzen, bortizkeria erabili beharko du gero eta maila handiagoan

Teoria militar garaikidea bakearen eta gerraren arteko egoerak identifikatu dituelako harrotzen bada ere, bi horiek dominazio berberaren adierazpenak direla zonalde grisaren kontzeptua baino askoz ere zaharragoa den nozioa da

dituen ezaugarriak, gaur egungoak bezala, baldintza historiko zehatzen produktu aldagarriak dira.

Gaur egungo gatazkak zonalde gris, gerra hibrido edo *proxy war* kategorien barruan mugitu arren, hori klase sozial zapaltzaileak eragiten duen bortizkeriaren forma konkretua da, besterik ez. Duela urte batzuk gerrak beste ezaugarri batzuk zituen bezala, urte batzuk barru beste ezaugarri batzuk izango ditu. Gerra guztiek duten ezaugarri berdin bakarra beren jatorria da: klase gizartea hain zuzen ere.

Gerra, funtsean, klaseen arteko edo klaseen baitako gatazken ebazpenaren forma bat da. Zentzu horretan, gerrak eta politikak (diplomaziak, hauteskundeek...) oinarri berbera dute; talde sozial batek bere

interesak beste batenaren kaltean egikaritzea, alegia. Adibide klasikoa herrialde bateko burgesia beste herrialde batekoaren gainetik jartzea litzateke, indar korrelazioan posizio indartsuagoa duelako. Horrela, itxuraz politika (elkarrizketa) gerraren (bortizkeriaren) antagoniko gisa azaltzen zaigun arren, errealitatean bere jarraipen logikoa da. Bi aldeetako batek ere ez badu presio hutsaren bidez beste aldeak bere pretentsioei uko egitea lortzen, bortizkeria erabili beharko du gero eta maila handiagoan. Hori marxismorik gabe ere hautematen den zerbait da, Jokoen Teoria erabilia soilik bada ere⁽¹⁹⁾. Marxek eta epigonoek egin zutena gerraren izaera horren halabeharrezkotasuna gizarte kapitalistarekin lotzea izan zen. Hau da, Kapitalak

aurkakoak diren interesak (bere petrolioaren garesti saldu nahi duena eta petrolio berbera merke erosi nahi duena adibidez) utziezinak bihurtzen ditu, eta utziezinak diren interesak talkan daudenean gatazka puntu gorenera iristen da: politika gerra bihurtzen da, alegia. Teoria militar garaikidea bakearen eta gerraren arteko egoerak identifikatu dituelako harrotzen bada ere, bi horiek dominazio berberaren adierazpenak direla zonalde grisaren kontzeptua baino askoz ere zaharragoa den nozioa da.

Azaldutako guztia erraz hauteman dezakegu Lenin bere garaiko gerrak aztertzen irakurtzen dugunean:

«“Gerra politika beste bide batzuetatik luzatzea da” (hau da, indarkeriaren bidez). Epai ospetsu hori Clausewitzena da, gai militarrei buruzko idazlerik sakonenetako batena. Marxistek beti hartu izan dute tesi hori, arrazoï osoz, gerra bakoitzaren esanahiari buruzko ideien oinarri teorikotzat. Ikuspegi horretatik aztertu zituzten beti Marxek eta Engelsek gerra ezberdinak. Aplikatu beti hori egungo gerrari –Lehen Mundu Gerra–. Ikusiko da hamarkadetan zehar, duela ia mende erditik hona, Ingalaterra, Frantzia, Alemania, Italia, Austria eta Errusiako gobernu eta klase nagusiek koloniak arpilatzeko, beste nazio batzuk zapaltzeko eta langile mugimendua zapaltzeko politika egin zutela. Eta politika hori da, hain zuzen ere, eta hori baino ez, egungo gerran luzatzen dena. Berezi, Austriar eta Errusiar, bake garaiko politika, gerra garaietakoa bezala, nazioak esklabo bihurtzea izan da, eta ez askatzea»⁽²⁰⁾. Beharrezkotasun horren baitan gerrak forma oso ezberdinak hartzen ditu existitzen diren baldintzen arabera. Hala ere, edozein forma hartuta ere, klase kapitalistaren erraietan jaiotzen da gerra, zantzarik gabe. Ondorioz, burgesiari bere boterea kenduta, gerra den piztia krudela ere hilko dugu; hori da hain zuzen ere gerra belaunaldi guztietan militante komunistek atsedetik gabe errepikatu dutena. /

OHARRAK

1. Lehen Mundu Gerraren aurrekari zuzena izan zen. Lehen gerran Balkanetako Liga (Bulgaria, Montenegro, Grezia eta Serbia) eta Otomandar Inperioaren arteko gatazka izan zen, Austria-Hungariako eta Errusiako Inperioak tartean zirela. Bigarrenean Bulgariak bere aliatu-ohien aurka egin zuen, berriro ere inguruko bi potentzia handien presentziarekin.

2. Uruguako barne politikako gatazken harira inguruko potentziek egindako esku hartzeak sortutako gerra bat dugu hau. Brasil, Uruguai (koloredunen alderdia) eta Argentina Paraguiaren aurka (zuri alderdiaren defentsan). Periferiako kolonia ohien arteko gerra bat izan arren eta Britania Handiak eragin erraldoia izan bazuen ere zentro inperialistako gerren karakteristikak asko partekatzen ditu.

3. Washington eta Mosku zuzenean lotzen zituen komunikazio haria izan zen, hain zuzen ere zuzeneko gatazkak ekiditeko tresna.

4. Akordio hau AEB eta SESB artean sinatu zuten arma nuklearren erabilera murrizteko; zehazki hainbat tokitako karga nuklearra zuten misil antibalistikoen sistemak kentzeko izan zen. Ondoren SALT 2 akordio bidez are gehiago zabaldu zen.

5. Honela ezagutu zen Harry S. Truman presidentearekin indarrean egondako administrazioak 1947 ingurutik martxan jarritako politikaren multzoa. Kongresuan bertan esposatu zituen presidentek politika egiteko modu berri honen ardatzak, «herri libreei laguntza» ematea zela esanez. Teoria honek aldaera zehatz bat izan zuen Gerra Hotzean «komunismoaren eragina» (SESBena alegia) geldiarazteko; Domino Teoria gisa ezagutu zena hain zuzen ere.

6. Teoria militarrean erabiltzen den kontzeptua da Estrategia Handiarena. Gaur egun nahiko anbigua izan arren, orokorrean herrialde bateko baliabide eta bitarteko guztiak helburu nagusi baten lorpenera bidean martxan jartzeari egingo lioke erreferentzia. Ekintza bakoitza helburu nagusi bati begira egitea alegia.

7. Gerra subsidiario edo *proxy war* deitutako hauek hain zuzen delegazio bidez egindako gerrari egiten diote erreferentzia; herrialdean bertan esku hartze militar bat egin ordez bertako fakzio afin bati finantzaketa, armak edo aholkuak emanaz.

8. Lehena deskolonizatutako herrialdeek egin zuten, kolonialismoaren eta beren barne auzietan injerentzien aurkako jarrera adierazteko. Bigarrena Gerra Hotzean «neutralak» izan nahi zuten herrialdeen konferentzia izan zen, horietako asko hirugarren mundukoak hain zuzen ere.

9. Dena den hausnarketa bereziki konplexu eta sakona da Vietnamgo gerraren atzean dagoena. Munduko potentzia boteretsuenak Viet Congaren aurka «galtzea» ertz asko dituen fenomeno da.

10. Afganistaneko interbentzioa adibide bikaina da salafismoak izan duen garapena delegazio bidezko gerren garapenarekin erlazionatzeko. Izan ere, islamaren fakzio erreakzionario eta fundamentalistak oso ohikoak izan dira Ekialde Hurbileko delegazio bidezko gerretan: Irak, Siria, Yemen...

11. Hego Amerikan zehar emandako estatu kolpe multzo bati erreferentzia egiten dion AEBren inteligentzia zerbitzuen plana. Ameriketako eskolarekin oso lotua.

12. NATOren plan bat izan zen Varsoviako paktuaren aldetik Europaren inbasio hipotetiko baten aurrean erresistentzia baliabideak prestatzeko. Suitzan eta Bruselan operatu zen arren, bereziki Italian egin zen lana, faxistak izandako agente asko inplikaturako sare bat osatuz, besteak beste.

13. Ikusi Eneko Carrionen «Txina vs AEBak: aldaketa al dator?» 2020ko abuztuko ARTEKA aldizkarian.

14. *Derecho Especial de Giro*, NDFak erabiltzen dituen dibisa eskubideen errepresentazio bat.

15. Txinako Herri Errepublikako presidentea 2013tik.

16. Munduko Ekonomia Foroa. Munduko gobernu, elkarte eta pertsona boteretsuenak biltzen dituen erakundea erronka handiei aurre nola egin adosteko.

17. Medio ez konbentzionalak betiko indar militar klasikoarekin erabiltzen dira gerra da: terrorismoa, teknologiak...

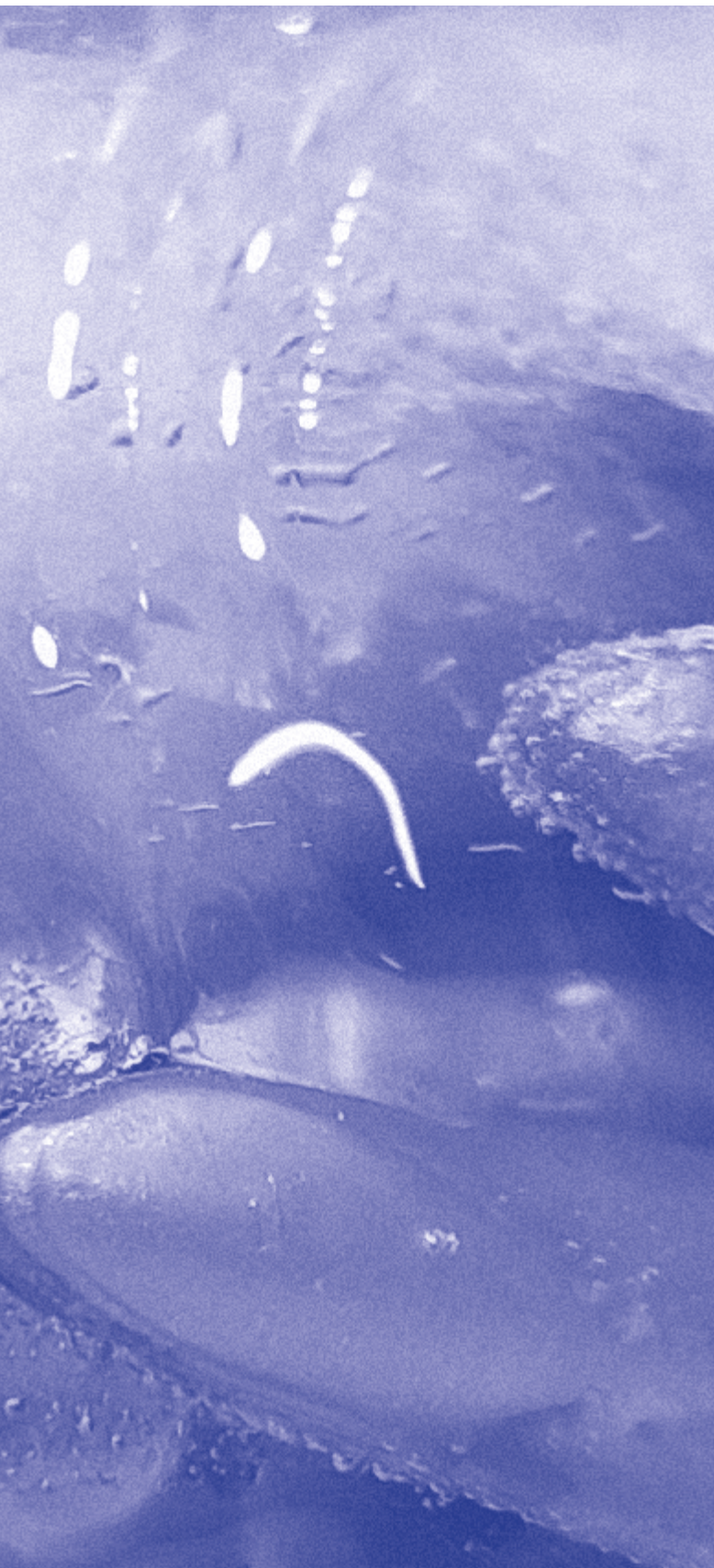
18. Shangaiko Elkarlan Erakundea, besteak beste Errusia eta Txinak helburu honetarako erabiltzen duten tresna.

19. Jokoen Teoria portaera arrazionalak irudikatzen dituzten modeloak eraikitzen erabiltzen da.

20. V. I. Lenin «*Sozialismoa eta gerra*» (1915). Oso laburra eta azalekoa den testu bat dugu hau, garaiko testuingurua aztertzeko. Hala ere, egindako aipua gerraren inguruko hausnarketa orokorrako bati egiten dio erreferentzia.

NAGORNO KARABAKH: IZOTZ IZATEARI UTZI DION GERRA

Nagorno Karabakh (Karabakh Garaia, etimologia errusiarretik eratorrita), Armenian Artsaj izenez ezagunagoa, Transkaukasian kokatutako eskualde bat da. Errusia eta Georgiaren hegoaldean dago, Turkiatik ekialdera, eta Irango iparraldearekin mugakide da. Politikoki, Armeniaren eta Azerbaijanen arteko lehian dago haren gaineko kontrola. Nazioarteko potentzia nagusiek Azerbaijango Estatuari aitortzen diote subiranotasun legitimoa, baina hainbat prozesu politiko-militar tarteko, nazioartean aitorten maila baxua duen Artsajeko Errepublikak dauka lurraldearen zati baten kontrol efektiboa. Ia 30 urtez luzatu diren negoziazio-saiakeren ostean, Armeniaren eta Azerbaijanen arteko tentsio latenteak kanoien zaratarekin batera egin zuen eztanda 2020ko irailean.

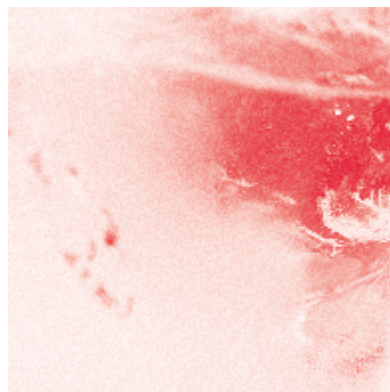
Erreportaje honek azken konfrontazio armatuaren inguruko gako batzuk aztertuko ditu, besteak beste, bere sorburua, potentzia inperialista nagusiek bertan dituzten interesak eta lehia armamentistiko aplikatuaren ezaugarri teknikoek etorkizuneko doktrina militarren inguruan uzten dituzten arrastoak.

AURREKARIAK: SESB-EKO NAZIO AUZIA ABIAPUNTU

Karabakh Garaia *oblast* (eskualde) autonomo bat izan zen Sobietar Batasunean, Azerbaijango Sobietar Errepublika Sozialistaren baitan. Historikoki, ordea, nazionalitate armeniarrekoa izan da bertako biztanleriaren gehiengoa. Boltxebikeek Kaukasoko auziak kudeatzeko organo politiko berezi bat sortu zuten SESBen artikulazio territorialerako prozesuan. Bertan, Karabakh Garaia Armeniarekin batzea ebatzi zuen hasiera batean, armeniar nazionalitatearen aitorpena eta internazionalismo proletarioa oinarri. Bakun (Azerbaijan), ordea, ez zuten erabakia begi onez ikusi, eta euren borondate politiko nazionalista inposatu zuten lurralde-politika sobietarrean, Moskuri presioa eginez. Kremlina beldur zen Karabakh Garaiko armeniarren autodeterminazio eskubidea egikaritzeak ez ote zuen SBAK-ren (Sobietar Batasuneko Alderdi Komunista) eta Azerbaijango Alderdi Komunistaren

arteko adiskidetasuna pitzatuko. Horrek Mendeabaldeko potentzia inperialistentzat eta Turkiarentzat Azerbaijanen esku hartzeko koiuntura paregabea sor zezakeen; bereziki, Turkiaren eta Azerbaijanen arteko harreman kultural estua kontuan izanik. Gainera, Azerbaijan lurralde aberatsa da erregai fosiletan, eta horri kokaleku geostrategiko zein logistiko izatearen faktorea gehitzen badiogu, Azerbaijango Errepublikak Sobietar Batasunaren barruan izan zuen garrantzia antzeman dezakegu. Horrenbestez, 1923an, Azerbaijango Sobietar Errepublika Sozialistaren ba-

Kremlina beldur zen Karabakh Garaiko armeniarren autodeterminazio eskubidea egikaritzeak ez ote zuen SBAK-ren (Sobietar Batasuneko Alderdi Komunista) eta Azerbaijango Alderdi Komunistaren arteko adiskidetasuna pitzatuko

Funtsean, potentzia burgesen arteko botere-harremanak lege dinamikoei lotuta daude; «bake-prozesu» deiturikoen oinarri eta akordioak, aitzitik, estatikoak dira, gatazken momentu zein baldintza konkretuei dagozkielako

rruan txertatu zuten Karabakh Garaia, aparteko estatus administratiboarekin.

80ko hamarkadako *Glasnost* erreforma politiko liberalizatzailearekin batera, ezkutuko tentsioak azalera ateratu ziren Kaukasoko hego-ekialdean ⁽¹⁾. Sobietar Batasuna politikoki pitzatzen zihoan heinean, Karabakh Garaia Armeniako Errepublikarekin batzeko eskaria zabaldu zen eskualdeko armeniarren artean, azeriar nazionalisten haserrea piztuz. Moskun azeriarren xantaia historikoari men egin zioten Gorbatxovek eta enparauek, armeniarrei jaramon handirik egin gabe. Segidan, azeriarren eta armeniarren arteko liskar bortitzak areagotu ziren eskualdean, 1988tik 1994ra arte iraungo zuen gerrari oin emanez. 1994an su-etena sinatu eta berehala, bi aldeek eskualdearen banaketa territoriala adostu zuten Errusiako Federazio berriaren tutoretzapean. Akordioaren oinarriek armeniarrei egiten zieten mesede hasiera batean, izan ere, haiek gailendu ziren frontearen.

IRAUNGITZE DATADUN BAKEA

Lehen talka horrek, ordea, itxiera faltsua izan zuen 1994an abiatutako Minskeko negoziazio-prozesuarekin. Bide diplomatikotik ebatzi beharreko ataza nagusiak eta bakoitzak zabalitzen zituen aukerak ez ziren batere errazak ⁽²⁾:

1. Karabakh Garaiaren estatusa: Armenian integrazioa? Bere horretan estatu berri bat osatzea? Azerbaijanen barruan autonomia ematea? Hala izanez gero, zein mailatan? Azerbaijanen anexionatzea?

2. Kontentzio militarrenak eta akordioa betetzeko bermeak: desmilitarizazioa? Potentzia inperialista atzeritarren tropak bidaltzea? Norenak?

3. Tropa armeniarren erretreta: zein epetan? Karabakh Garai osoan ala zati batean bakarrik? Nork kontrolatuko ditu eskualderako sarbideak?

4. Lekualdatutako biztanleriaren itzulera: noiz? Kalte-ordainak emateko betebeharra, bai ala ez? Herrialde bakoitzak barne-laguntza programa

propioa izango luke biztanle horientzat? Nazioarteko eragileek laguntzarik eskainiko lukete?

5. Konfrontazio militarren osteko aldebiko harremanak: nork hartuko du bere gain bi herrialdeak lotzen dituzten azpiegituren berreraikuntza? Noiz kenduko du Azerbaijanek Armeniaren aurkako blokeoa?

Auzion erantzuna, nazioarteko harremanetako adituek eta pazifikatzaile profesionalak diotenaren kontrara, ez datza aktoreen «bakerako» borondate subjektiboan (bakea bera helburu baltitz bezala), potentzia inperialisten zein haien aliatu lokalen arteko lehiaren indar-korrelazio objektiboan baizik. Karabakh Garaiaren zein mundu mailan aldatu egin dira lasterketa inperialistarako baldintzak 1994tik gaurdaino: potentzia batzuk indartu egin dira, besteak ahuldu, aldaketa kualitatiboak ekarri dituzten faktoreak sartu dira jokoan, aliantzak koiunturaren arabera moldatuz joan dira... Funtsean, potentzia burgesen arteko botere-harremanak lege dinamikoei lotuta daude; «bake-prozesu» deiturikoen oinarri eta akordioak, aitzitik, estatikoak dira, gatazken momentu zein baldintza konkretuei dagozkielako. Horregatik, ulertzeko da lehia geopolitikoetan inplikaturako subjektuek akordioak behin eta berriz urratzea. Oro har, bi arrazoik daramatzate gatazka armatuetako aldeak bake-akordio iraunkorrak edo su-etena sinatzera, hurrenez hurren: indar batek bestearen gaineko erabateko garaipena lortzeak edo bi indarrak modu orekatuan ahultzen ariteak. Bata galtzaileen errendizioa kudeatzeko prozesua da; bestea, fronteko oreka luzatzearen poderioz bi aldeek *impasse* estrategikotik irteteko nahiz indarrak eskala handiagoan metatzeko egiten duten geldiunea. Alde bat bestea baino indartsuago sentitzen denean, eta gailentzeko aukera objektiboak identifikatu bezain laster, denbora kontua izango da akordioa hautsi eta gerrako danborrak jotzen hastea. Horra «bake-prozesuen» porrotaren arrazoia. Ahulek bake-akordioaren baldintzei eusten die-

te Nazio Batuetan, indartsuek, aldiz, euren indar propioei.

1994tik 2004raino luzatu zen Minskeko Prozesua, aipatutako bost aferen soluzioak kolpetik negoziatzeko helburuarekin. *Pack* batean negoziatu nahi zuten bide horretan, lehenik eta behin, alde batera utzi zen hiru aldeko formatu diplomatikoa, Armeniako Estatua eta Artsajeko Errepublikaren ordezkaritza bakarrean zentralizatuz. Besteak beste, Karabakh Garaia segurtasunbermeak emateko edota lurraldeak trukatzeko hainbat aukera aztertu ziren, Azerbaijani eskualdea itzultzearen ordainetan beteko liratekeenak. Kontaktu hura agortu egin zen ordea, eta Minskeko taldea prestigio politikoa galduz joan zen apurka-apurka.

Pack programaren porrotaren ondoren, «pausoz pausoko irtenbidea» abiatu zen Pragako prozesuan (2004-2006). Txekiako hiriburuan berrartu zituzten elkarriketak, eta Karabakh Garaiak «bakea» sinatu ostean izango zuen estatusa adostea zen asmoa. Halere, Armenian nahiz Azerbaijanen barne-presio handiak egon ziren ordezkaritza politikoen gain, aurkariei bide diplomatikotik inposatu ezin zitzaizkien helburu maximalistak exijitzen baitzituzten hainbat sektore sozialek zein tokian tokiko oposizio politikoa (3).

Azken negoziazio-saiakera Madrilgo Prozesua (2007-2018) izan zen. Bertan, *pack* irtenbidearen aukera berrartzen saiatu ziren, hasiera bateko ibilbide-orriaren hainbat zehaztapen programatikorekin (4). Negoziazioa itopuntura heldu zen orduan ere, eta Azerbaijanek gerrako makinak koipeztatzeari ekin zion.

Saiakera diplomatiko guztien ezinak ondoko arazoa nabarmendu du: ez Azerbaijan ez Armenia ez dira Karabakh Garaia oso-osorik berenganatzeko bezain indartsuak izan, oraingoz. Azerbaijan Armeniari demografikoki,

ekonomikoki, militarki nahiz diplomatikoki gailentzen zaion arren, ez du lurraldean zuzenki esku hartzea lortu. Armeniarrak, berriz, ez dira gai izan bertan boterea egonkortzeko, Artsaj Armeniako Estatuarekin batzeko eta nazioarteko onarpena erdiesteko. Hortik Artsajeko Errepublikaren existentzia eta aparteko estatusa. Indar-korrelazio militarrek, aurrerago ikusiko dugun moduan, joera bera islatzen du: armeniarrek eskualdeko lur-eremu menditsuak eskaintzen dien gotorlekua mantentzen dute, baina ez dute erasorako gaitasunik. Haien estrategiak abiapuntu defentsiboa izan behar du ezinbestean, azeriarren erasorako gaitasuna urratzen saiatuz, gehienez jota (5).

2016ko apirilean Azerbaijanek ofentsiba bat jaurti zuen zenbait kokaleku estrategiko mugakideren aurka, Lau Eguneko Gerra izendatu zena. Errusia oldarraldia une batez geldiarazteko gai izan bazen ere, ez zirudien egoera bere horretan geratuko zenik. Alde batetik, azeriarrek euren posizio militar zein diplomatikoa indartzen jarraitu zuten, eta bestetik, Erevanen (Armenia) aginte politikoa zegoen fakzio burgesa gobernutik kanporatu zuten 2018ko protesten ostean. Nikol Pashinyanen exekutibo berriak jarrera gogorragoa izan du Karabakh Garaiko auzian, besteak beste (6). Azerbaijan ere ez da salbuetsita geratu barne-gatazketatik, izan ere, krisialdi ekonomikoak eta ustelkeriak Ilham Aliyev-en gobernuaren kontra jarri du iritziz publikoaren zati esanguratsu bat. Hala, Karabakh Garaia berreskuratzearen aldeko manifestazio gogorrak antolatu ziren 2020ko udan, Armeniari gerra deklaratzeko exijituz. Klase menperatzaile azeriarrarentzat abagune perfektua zabaldu da barne-kontraesanak bandera nazionalaren pean estali, lurralde armeniar estrategikoa berenganatu eta negoziaketak indar-posizio mesedegarriago batetik berrartzeko (7).

Saiakera diplomatiko guztien ezinak ondoko arazoa nabarmendu du: ez Azerbaijan ez Armenia ez dira Karabakh Garaia oso-osorik berenganatzeko bezain indartsuak izan, oraingoz

**Klase menperatzaile
azeriarrarentzat
abagune perfektua
zabalduta barne-
kontraesanak bandera
nazionalaren pean
estali, lurralde
armeniar estrategikoak
beregianatu eta
negoziaketak indar-
posizio mesedegarriago
batetik berrartzeko**

2020KO GERRA

2020ko irail amaieran, armeniarren eta azeriarren arteko liskar armatuak piztu ziren mugan ⁽⁸⁾. Ordukoa, orde, azken urteetan ohikoak izan diren noizbehinkako talkak baino larriagoa izan zen, Azerbaijango Armadaren ofentsiba zabalagoa ekarri baitzuen segidan. Azeriarrak korazatuak eta infanteria arina erabili zituzten gertuko borrokan, helikopteroen eta *drone* dispositiboen laguntzarekin. Distantzia luzeetan, aldiz, zehaztasun handiko misil telegidatuak eta irismen handiko droneak baliatu zituzten. Azerbaijan hasieratik nagusitu zen 200 kilometrotik gorako frontean, armeniarren gotorlekuak eta Karabakh Garaiko hegoaldeko orografia malkartsua hegoaldeko gairidituz. Armeniako Armadan nahasmena gailentzen zen bitartean, azeriarrak azpiegitura estrategikoak kolpatu eta hornidura-bideak hartu zituzten eskualdeko hainbat kokalekutan, frontean aurrera eginez.

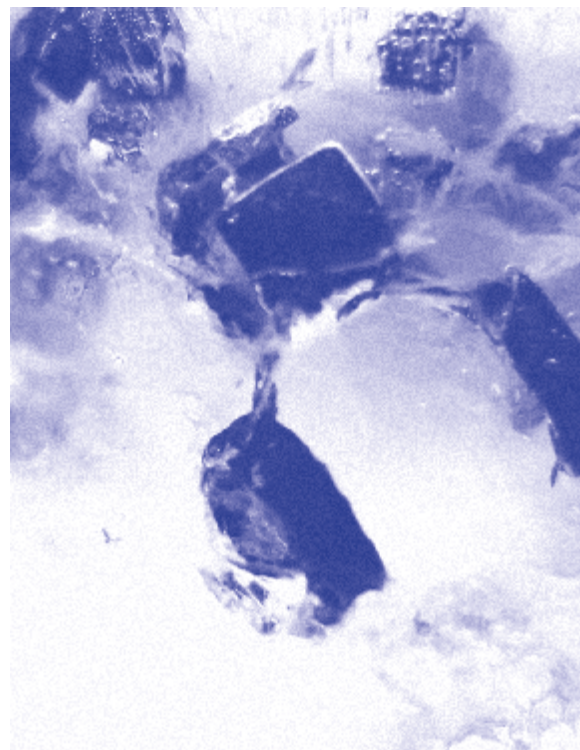
Norgehiagokak eztanda egin zuenean Azerbaijanen intentzioak ezezagunak ziren oraindik: Karabakh Garaia oso-osorik hartu nahi zuen, ala lurralde-aitzinamendu partziala besterik ez zuen bilatzen? Ez zegoen argi. Armeniako, Azerbaijango eta Errusiako ordezkariak 44 eguneko borrokaren ostean sinatu zuten akordioa, Karabakh Garaiko hiru barruti Azerbaijanen eskuetara epe jakinetan igaroko zirela adieraziz ⁽⁹⁾. Bakuk kanpaina azkar eta arrakastatsua erdietsi zuen. Alde batek, Artsaj osoa okupatzen saiatzeak ekar zezakeen higadura-gerra arrisku-tua saihestu du. Bestetik, berehalako konkista territorial egonkorrak lortu ditu, sostengu militar zein diplomatiko sendoekin.

GATAZKA LOKALAK, TENTSIO GLOBALAK

Artsajeko norgehiagoka geopolitiko interburgesa maila lokalean, zonaldean eta mundu mailan garatzen ari diren dinamika konplexuen emaitza da. Horren inguruko ulermen-marko minimo bat osatzeko, abiapuntu interesgarria izan

daiteke Karabakh Garaian inplikazio maila desberdinak dituzten aktoreen interesak aztertzea; euren jokabide, posizio nahiz interdependentziekin. Armenia eta Azerbaijanen arteko antagonismoa ezaugarritu dugu orain arte. Begirada maila lokaletik apur bat altxatzen badugu, Errusia, Turkia eta Iran ikus ditzakegu zonaldean. Dimentsio zabalagoan, aldiz, Mendebaldeko bloke inperialista eta Txina, aurrez aurre.

Errusiari dagokionez, Karabakh Garaiko gatazkarekiko posizioa zertxobait aldatu duela sumatu da azken urteotan. Dagoeneko ez ditu armeniarrek baldintzarik gabe babesten, eta ez zaio Azerbaijan gehiegi gogaitzea komeni. Zergatik? Lehenik eta behin, Azerbaijan ere Errusiako industria militarren bezero garrantzitsu bilakatu delako. Bigarrenik, azeriarrak Errusiako islamistei babesa emateak barne-segurtasun arazo larriak ekar ditzakeelako Moskurentzat. Hirugarrenik, Azerbaijanen merkatu energetikoaren garrantzia klasikoa ere jokoan dago. Halere, Azerbaijanen eustea bermatzeak Errusiaren kanpo-politikan ezinbestekoa izaten jarraitzen du. Horretan Armeniak «koltxoi» funtzioa betetzen du Errusiarentzat, nolabait esatearren. Azerbaijan Turkiaren aliatua denez, lurralde armeniarren konkista hipotetikoek haren eragina Errusiaren mugetan hedatzea ekarriko luke, NATOren posizio geopolitiko orokorrak indartuz. Gauzak horrela, Armeniak eta Errusiak Segurtasun Kolektiborako Hitzarmen militarra dute sinatuta, eta beraien arteko harreman komertziala estua da Eurasiako Batasun Ekonomikoaren baitan. Hori bai, 2018tik hona Armeniak Europar Batasunarekin izandako gerturapena ez da Errusiaren gustukoa izan, eta Kremlinak Karabakh Garaiko auzietan babes diplomatiko garrantzitsuak kentzearekin egin diezaioke presioa Erevan ⁽¹⁰⁾, zeina nahiko bakarturik dagoen. Hala eta guztiz ere, ez dugu bistatik galdu behar Errusiaren bitartekaritzarekin lortutako azken armistizioak inplikazio interesgarriak dituela Kremlinentzat ⁽¹¹⁾:

Azerbaijanen eustea bermatzeak Errusiaren kanpo-politikan ezinbestekoa izaten jarraitzen du. Horretan Armeniak «koltxoi» funtzioa betetzen du Errusiarentzat, nolabait esatearren. Azerbaijan Turkiaren aliatua denez, lurralde armeniarren konkista hipotetikoek haren eragina Errusiaren mugetan hedatzea ekarriko luke, NATOren posizio geopolitiko orokorrak indartuz

1) Azerbaijanen kontrolpeko lurraldeetan tropak kokatu ahal izatea, SESB desegin zenetik estreinakoz.

2) Zonaldeko potentzia garrantzitsuenaren posizioa berrestea, bake-tzean esku hartu duen kanpo-eragile bakarra izaki.

3) Turkiako Armada han kokatu dadin saihestea.

4) Armeniarekin zuen aliantza bermatzea.

Turkiari helduz, arras ezaguna da Azerbaijanekin duen jarrera: «nazio bat, bi herrialde», Tayyip Erdoğan presidente turkiarraren hitzetan. Turkiak bere *Internazional Islamista* baliatu zuen gainera, Siriako zein Libiako mertzenarioak Karabakh Garaira borrokatzera bidaliz ⁽¹²⁾. Edonola ere, Ankaratik (Turkia) Bakura helarazitako laguntza erabatekoa eta ageria izan da: mediatikoki, politikoki, diplomatikoki nahiz militarri. Behin bake-akordioa sinatuta, «bakearen begiraleak» bidali nahi izan zituen Turkiak Karabakh Garaira, eta Errusiak atea itxi zion hasiera-hasieratik. Bistan denez, Turkiak borondate espantsionistari heltzen dio Kaukason ere, Errusiari pultsua egiteko determinazioz.

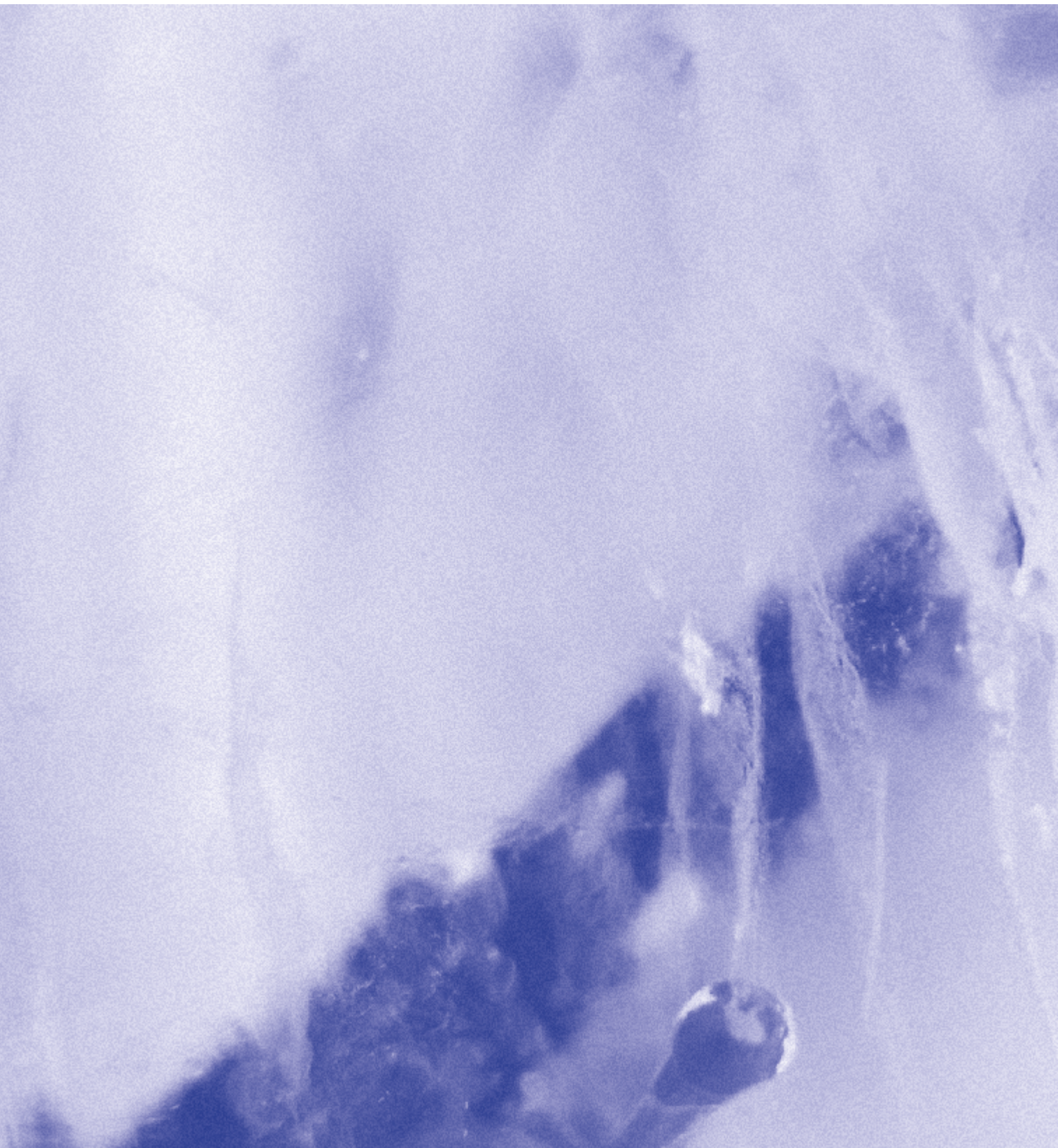
Iranek gatazkan behatzaile posizioa izan duela esan dezakegu oraingoz, ez baita haren esku-hartzerik frogatu. Lis-karrak hasi zirenean, ez zen ezein alde-ekin esplizituki lerratu. Besterik gabe,

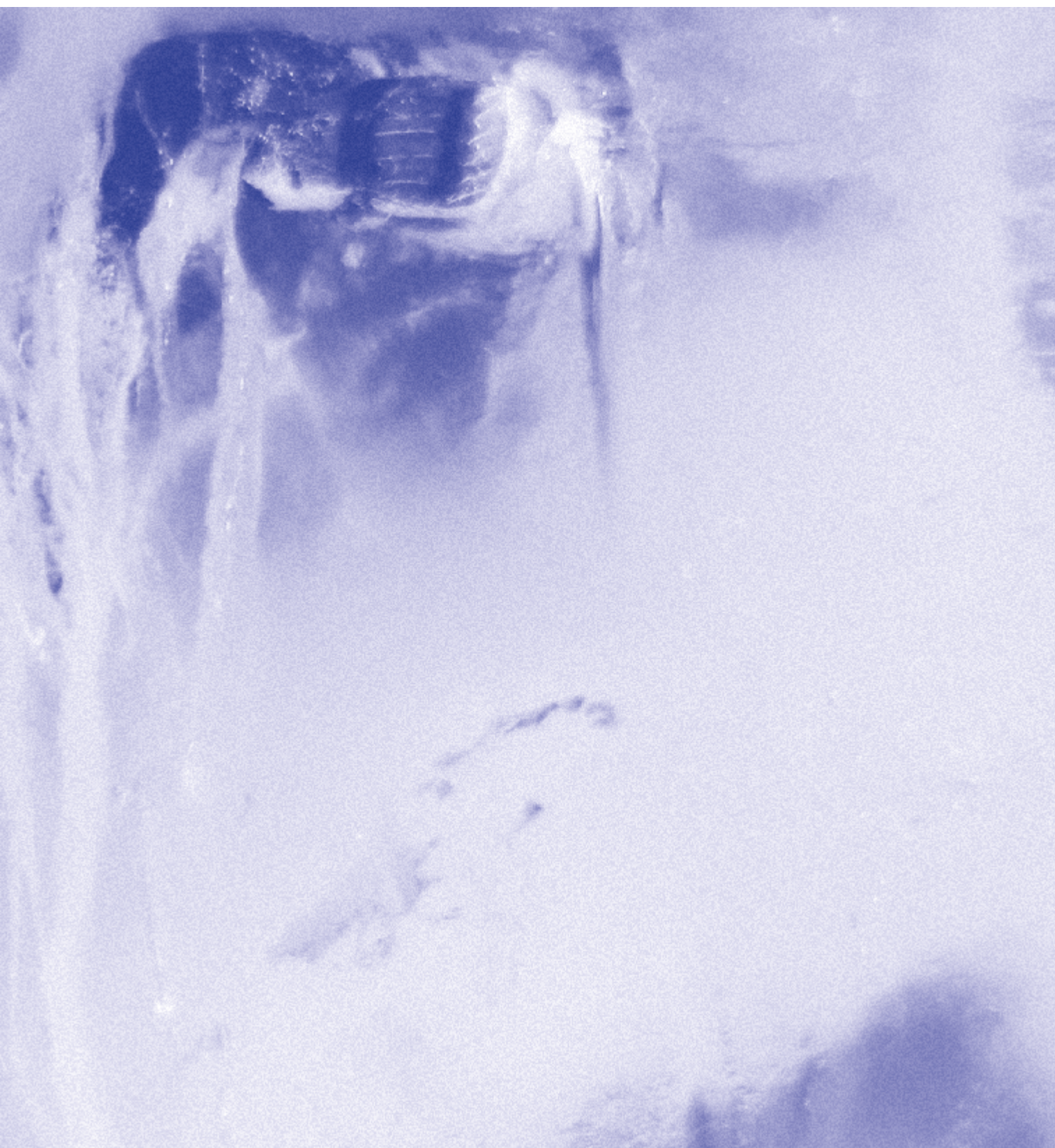
bere mugetatik gertu gerra bat pizteak segurtasun nazionalarentzat ekar dezakeen arriskuak kezkatzen zuen. Horregatik, bi aldeei konpromiso diplomatikora heltzeko deia luzatu zien. Bestalde, Irango biztanleriaren %16a azeriarra da ⁽¹³⁾; Azerbaijango biztanleriaren gehiengoa, berriz, musulman xiita, Irangoa bezalaxe. Halaber, Iran berunezko oinekin dabil Azerbaijango politikan minarik ez zapaltzeko. Oraindik ez dakigu zenbaterainokoa den Errepublikak Islamiarrak Karabakh Garaian eragiteko duen ahalmena. Arriskuen disuasioaz haraindi, Irani botere-oreka interesatzen zaio Kaukaso aldean, Errusiarekin eta Indiarekin lotzen duen korridore logistikoa eusteko. INSTC izeneko proiektu horrek Suezko kanalarekiko alternatiba interesgarria suposatuko luke ⁽¹⁴⁾. Errusiak Armeniaren eta Azerbaijano artean aukeraketa egingo balu, korridoreak Iranekin duen lotura galduko luke. Gainera, bietako edozein Errusiarengandik aldenitu eta NATOren orbitara gerturatzeko mehatxu militar zuzena litzateke Iranen interesentzat ⁽¹⁵⁾. Hori gutxi baltz, herrialde persiarraren jarrera baldintzatu dezakeen beste kanpo-faktore bat gehiago dago: Israelen eta Azerbaijanen arteko konplizitatea.

Hari horretatik tiraka, erakunde sionistaren posizioaren inguruan argipen txiki bat lagungarria izan daiteke mapa

geopolitikoak apur bat gehiago argitze-ko. Israel, suntsipen masiboaren azoka erraldoia izaki, Azerbaijani material beliko gehien saltzen dion potentzia bihurtu da. Kalkuluen arabera, 2006 eta 2009 artean 825 milioi dolarretan baloratutako armamentua saldu zioten sionistek azeriarrei ⁽¹⁶⁾. Etekin ekonomiko hutsaz gain, zein izan daiteke Israelen asmoa? Litekeena da bere etsai nagusia den Irani inguruan arazoak sortu nahi izatea, irandarrek Palestina-ko erresistentzia edo Libanon Hezbola babestearekin eragiten dioten kaltearen ordainetan.

Munduko potentzia nagusietara jauzi eginez, aipatzekoa da AEBen absentsia. Kaukaso une honetan ez da Sam Osabaren lehentasunezko zonaldea, eta Nagorno Karabakhen, zehazki, inoiz ez dute arreta gehiegi jarri izan. Bertan esku-hartze zuzena egiteak Errusiarekin buruhauste gehiegi dakartza mesede gutxirako. Gainera, ez luke zentzu handirik izango Pentagonoak, Afganistan bezalako kokaleku estrate- giko batean amore eman eta ihes egitea erabaki ondoren, alferrikakoa den gune arriskutsu batera tropak lekualdatzea. Hala eta guztiz ere, horrek ez du esan nahi Washingtonek Kaukason bere kar- tak jotzen ez dituenik. Bigarren edo hirugarren mailako garrantzia duten zonaldeotan zeharka mantentzen du Mendebaldeko bloke inperialistak be-

re eragina, bertako aliatuen laguntzarekin. Zentzu horretan, Turkiak, Azerbaijaneke Georgian betetzen dute Errusia geldiarazteko funtzioa, irabazi territorial, komertzial eta militarren pizgarriarekin.

Kaukasoko kanoi-hotsek ez dute Txina axolagabe utzi. Herri Errepublikaren Kanpo Auzietako Ministerioa argiki mintzatu zen gerraren aurka, bi aldeei «bakea eta egonkortasuna» eskatuz. Erraldi asiarrak geroz eta inbertsio handiagoak egiten ari da Kaukasoren, mundu mailan *Belt and Road Initiative* (BRI) izenez ezaguna den proiektu komertzial espansionistaren baitan. Hala, Azerbaijaneke zein Armeniarekin harreman estuak garatu ditu, batez ere Azerbaijaneke. Eskala eurasiar zabalagoan, Turkia, Iran eta Errusiaren arteko oreka interesatzen zaio. Izatez, ez du potentzia bakarrak indar gehiegi metatzerik nahi, lurralde-maila zabala hartuko duten akordio komertzialetarako aukera-sorta zabala bilatzen duelako. Txinari hitzarmenatarako ezinbestekoa zaio Eurasiako potentzien arteko liskar hipotetikoak saihestea, «inbertsore ez-partidistaren»⁽¹⁷⁾ figura azalduz. Gainera, nahia go izaten du beste herrialdeetako barne-politikaren inguruan adierazpen espliziturik ez egin. Beste lurralde batzuen gaineko kontrola bide finantzario zein enpresarialetik jorratzen ari da burgesia txinatarra. Estatu subirañoen lurrak edota baliabide naturalak bereganatzeko planak diseinatzeraino heldu da, zorra presio-mekanismo gisa baliatuta⁽¹⁸⁾.

BELLUM 4.0

Orain arte, Armenia aireko eraso gehienak uxatzeko prestatuta zegoen, Errusiari erositako defentsa-sistemei esker. Kupula hori zaharkituta geratu da baina, gaur egun hegazkin arruntak eta ehiza-hegazkinak ez ezik, droneak ere guda-zelaian sartu direlako, doktrina militarra eraldatuz. Sistema zaharrek ez dituzte tramankulu horien radar-sinadura anitzak antzematen. Ondorioz, Azerbaijan gai izan da ater-

ki antiaereo armeniarra hausteko⁽¹⁹⁾. Hala ere, operazio konplexua prestatu behar izan zuten, aire-defentsak frontearen atzeguardian ezkutatuta egon ohi direlako. Erronka horri aurre egiteko, lehenik eta behin, Azerbaijango Armadak radarretan arrasto nabarmena uzten duten hegazkin sobietar zahar-rak bidali zituen amu modura; radar armeniarren arreta deitu, haien kontra misilak jaurtitzera derrigortu eta droneak estaltzeko. Horri esker, azeriarrek aire-defentsa armeniarren posizioak triangulatzea lortu zuten, drone bidez erasotu eta neutralizatu ahal izateko.

Tripulaziorik gabeko hegazkinek superpotentzien monopolioa izateari utzi diote, «dronen demokratizazioa» gauzatzen ari da estatu burgesen artean. 2020an Karabakh Garaian ikusi genuenez, dagoeneko Azerbaijan bezalako herrialde txikiek ere eskuratu dituzte droneak, lehen herrialde bakan batzuek egin zitzaizkion operazio sofistikatuatarako aukera zabalduz. Dena den, egia da Azerbaijaneke arma berriok modu eraginkorrean erabili ahal izateko beharrezkoa izan dela lehen mailako potentzia inperialistekin harreman komertzial zein militar zuzenak izatea.

Oraindik ikusteke dago nola eboluzionatuko duen dronen erabilerak, batez ere dispositibo txiki zein ertainetan airetik airera erasotzeko armak integratzea edo defentsarako laser-arma eraginkorrak ekoiztea lortzen denean. Hori bai, egia da aurrekontu militar txikia duten potentzientzat ehiza-hegazkinak alferrikakoak bihurtzen ari direla. Izan ere, abiazio tripulatua oso garestia da (pilotuak entrenatu behar dira, puntako hegazkinak erosi, horiek munizioarekin hornitu, mantentze-lanak egin...), eta gaur egungo defentsa-sistemen garapen maila ikusita, aireko erasoak hegazkin kopuru handiekin baino ez dira eraginkorrak izaten estatuen arteko neurketetan. Halaber, drone dispositibo militarren ugaritzearen lekuko izan gaitezke datozen urteetan, eta litekeena da horien erabilpena esparru zibiletara are gehiago hedatzea.

**Txinari
hitzarmenatarako
ezinbestekoa
zaio Eurasiako
potentzien arteko
liskar hipotetikoak
saihestea,
«inbertsore ez-
partidistaren»
figura azalduz**

Tripulaziorik gabeko hegazkinek superpotentzien monopolioa izateari utzi diote, «dronen demokratizazioa» gauzatzen ari da estatu burgesen artean

ONDORIOAK

Hemengoa bezalako prozesu geopolitikoak aztertzeko balio dezaketen konklusio orokor batzuk ateratzeko, lehenik eta behin, potentzia lokal zein globalak gainjartzen diren delegazio gerratan estatu edo eragile subordinatua kasuan kasuko superpotentziaren luzapen instrumentala baino zerbait gehiago dela esan dezakegu. Gogoan izan behar dugu tokian tokiko burgesiak, bere interesak betearazten dituen gobernuak zein gerrako jauntxoek euren interes partikularrak dituztela. Azken instantzian, interes horiek izango dira gerrarako pizgarri edo balazta.

Bigarrenik, superpotentzien artean sortzen diren desorekak maila lokaletan ere islatzen direla identifikatu dugu. Ordena globalaren birkonfigurazioa gatazka konkretu bakoitzean sumatzen da, ez baitago parametro-aldaketa orokorretatik ihes egin dezakeen antagonismorik.

Hirugarrenik, ekoizpen-indarren garapena esparru belikoan ere faktore determinantea dela ikusi dugu. Berrikuntza teknologikoen doktrina militarrek hankaz gora jarri ditzakete, eta modernizatzen ez diren fakzioak zapalduak izaten dira etengabe; merkaturak zein frontean (bien arteko desberdintasunik balego). /

ERREFERENTZIAK

(1) Alejandro López Canorea, *La frontera imposible (I)*: Artsaj, Descifrando la Guerra, 2020.

(2) Jorge González Márquez, *El fracaso de la diplomacia en Nagorno Karabakh (I): el proceso histórico*, Descifrando la Guerra, 2020.

(3) Jeffrey Mankoff, *Why Armenia and Azerbaijan Are on the Brink of War*, Foreign Affairs, 2020.

(4) Jorge González Márquez, *El fracaso de la diplomacia en Nagorno Karabakh (I): el proceso histórico*, Descifrando la Guerra, 2020.

(5) José Ignacio Castro Torres, *Nagorno Karabaj: un nudo gordiano en mitad del Cáucaso*, Instituto Español de Estudios Estratégicos, 2020, 18.orr.

(6) Jorge González Márquez, *El fracaso de la diplomacia en Nagorno Karabakh (I): el proceso histórico*, Descifrando la Guerra, 2020.

(7) Michael Safi, *Qué está pasando ahora en Nagorno-Karabaj y otras claves para entender el conflicto entre Armenia y Azerbaiyán*, elDiario.es, 2020.

(8) Jorge González Márquez, *Escaramuza en el Cáucaso: ¿se abre un nuevo frente?*, Descifrando la Guerra, 2020.

(9) Jorge González Márquez & Alejandro López Canorea, *Acuerdo de alto el fuego en Nagorno Karabakh – Preguntas y Respuestas*, Descifrando la guerra, 2020.

(10) Sara Setién, *Conflicto de Nagorno Karabaj 2020: ¿Nos encontramos ante la solución definitiva?*, Instituto Español de Estudios Estratégicos, 2020, 14.orr.

(11) Jorge González Márquez, *El ejército ruso regresa a Nagorno Karabakh*, Descifrando la Guerra, 2021.

(12) Fehim Tasketin, *Syrian fighters add snarls to tangled south Caucasus*, Al-Monitor, 2020.

(13) cia.gov/the-world-factbook/countries/iran

(14) HispanTV, *Irán, Rusia y La India idean una ruta alternativa al canal de Suez*, 2018.

(15) José Ignacio Castro Torres, *Nagorno Karabaj: un nudo gordiano en mitad del Cáucaso*, Instituto Español de Estudios Estratégicos, 2020, 12. orr.

(16) Sara Setién, *Conflicto de Nagorno Karabaj 2020: ¿Nos encontramos ante la solución definitiva?*, Instituto Español de Estudios Estratégicos, 2020, 17.orr.

(17) Barthélémy Courmont, *Le Haut-Karabakh, un enjeu pour Pékin*, Iris, 2020.

(18) Irene Savio, *¿Puede China acabar comprándose un país? Así opera la peligrosa deuda de Pekín*, El Confidencial, 2021.

(19) Cosas Militares, *Lecciones de la Guerra del Nagorno-Karabaj, Análisis*, 2020.

KOLABORAZIOA

YEMEN: KONTATU GABEKO GUDU BATEN OIHARTZUNA

E*kialde Hurbileko zona
dugu ziurrenik masa
komunikabideen
orrialdeetan eta telebistako
albistegietako nazioarteko sailetan
tarte gehien hartzen duena. Hala
ere, 2014az geroztik, Yemen gudu
isil batean murgilduta dago, eta
munduko beste potentzia handi
batzuen babespean dauden bi
potentziek, Iranek eta Saudi
Arabiak, esku hartzen dute.
Honako gatazka hau izan da azken
hamarkadetan egon den munduko
goseterik handienaren eta Siriako
gerrarekin parekatu daitekeen
errefuxiatu eta desplazatuen
krisiaren erantzule.*

1991ko urtarrilaren 17an, Estatu Batuek Kuwaiten Saddam Husseinen Irakeko tropak kanporatzeko esku-hartze militarra gidatu zutenetik, gerra modernoaren garai berri bat hasi zen, telebistaz kontatzen ziren gerren aroa. CNNk Kuwaiteko operazio militar estatubatuar guztien berri zuzenean eman zuenetik hain zuzen ere, ia zuzen-zuzenean parte hartu dugu NATOk Jugoslavia zaharrean egingako esku-hartzeetan, Irakeko eta Afganistango gerretan, Gadafiren erasketan eta hiletan Libian, baita Siriaren suntsiketan ere, duela gutxi talibanek Kabul hartu zutenekoan.

Hala eta guztiz ere, hedabide handien *agenda-setting* izenekoan oraindik lekurik ez duten gatazkak ere badaude. Azken urteetako kasurik nabarmenena dugu 2014an hasitako Yemengo gerra. Alabaina, albiste izatearen eta kontatutako albiste izatearen arteko bereizketa egin behar denez, erreportaje honi izen ematen dion izenburua ez dugu ausazkoa. Yemen hedabide handietan albiste izan baitzen, 2017. urtean, gerra hasi baino hiru urte lehenago; hango giza krisia nabarmenegia zelako bilakatu zen albiste ezinbestean.

Hala ere, horrek ez zuen komunikabideek Yemenen osoki gertatzen zena kontatzea eragin, ez baitzuten kontatzen zeintzuk ziren Yemengo gatazka belikoen jatorria ulertzeko gakoak, ezta jokoan zegoena ere. Harrigarria badirudi ere, Yemengo gudua hedabide handiek azkar eta gainetik aipatu zuten, hain zuzen arretarik jarri ez zitzaiola adierazteko. Justuki albiste zer izango den eta zer ez erabakitzen duten hedabideek albistegietan lekua hartuko zuen gerra baten berri eman zuten, NBERen Gai Humanitarioen Koordinaziorako Bulegoaren (OCAH) datuen arabera, jada 2020rako zuzeneko edo zeharkako 230.000 biktima baino gehiago eragin zituen gudu baten berri, hain justu.

Harrigarria badirudi ere, Yemengo gudua hedabide handiek azkar eta gainetik aipatu zuten, hain zuzen arretarik jarri ez zitzaiola adierazteko

Yemen adibide ezin hobeia dugu; ulertzeko gastu militarren beharrak, armamentuaren norgehiagokak, gatazka armatuak eta suntsipenak lotuta daudela metaketa prozesuaren eta sistema kapitalistaren krisiari

GUDUAK, KAPITALISMOARI LOTUAK

Artikulu honen helburu nagusia yemendar gatazkaren atzean benetan dagoena ulertzeko eta XXI. mendeko munduko kapitalismoaren baitan dauden guduak interpretatzeko gako batzuk ematea da. Yemen adibide ezin hobeia dugu; ulertzeko gastu militarren beharrak, armamentuaren norgehiagokak, gatazka armatuak eta suntsipenak lotuta daudela metaketa prozesuaren eta sistema kapitalistaren krisiari.

Optika marxista batetik begiratuta, gastu militarrek ez dira produktiboak, ez duelako aukerarik izaneko ekoizpen sisteman balorizatuko den inbertsio bat izateko. Are gehiago, gastu militar gehienak estatuenak dira, edo modu eskuzabalean finantzatzen dituzte, haiek baitira armamentuen erosle nagusiak. Hala, estatuek egindakoa edo bultzatutakoa da armamentuen ekoizpen gehiena, eta ez dago merkatu zabalarik zuzenduta. Era berean, irakaskuntza edo osasungintza bezalako gastu publikoekin alderatuz, bitxia da nola gastu militarrek ez duten apenas murritzetarik jasaten krisi kapitalista garaian.

Lehen begiratuan hain nabarmena ez izan arren, gerren bidezko baliabideen suntsiketak eta militarismoak, modu kontraesankorrean, kapital metaketarako positiboak diren hainbat funtsezko zeregin betetzen dituzte: gainproduzituriko balioen masa suntsitzea, ekonomia «onbideratzea», metaketa zikloa berregituratu ahal izatea eta errentagarritasun baldintzak berrezartzea. Krisian izaten den balioen suntsiketaren funtzioa etengabe betetzen du militarismoak. Izan ere, kapitalismoarentzat ezinbesteko diren beste gastu publiko batzuen moduan, behar ez bezala –gutxiegi, alegia– baliatzen diren ekoizpen gaitasunak eta eskulana aktibatzeak aukera ematen du gerrak. Ekoizpen modu kapitalistaren arraste-indarra osatzen du era horretara.

Metaketa prozesuan gerren existentzia ezinbestekoa da

Areago, gastuen kostu handiengatik enpresa pribatuek beren gain hartu ezin dituzten industria ikerketa teknika berriak garatzen dira Estatuak gastu publikoen bidez irmoki finantzaturiko industria militarri esker. Siderurgia, elektronika, mikroordenagailuak edo aeronautika sektoreak eta enpresa pribatuak dira ikerkuntza militar horien onura jasotzen dutenak. Beste era batera esanda, metaketa prozesuan gerren existentzia ezinbestekoa da^[1].

Elementu «ekonomiko» soilaz gain, gerrek oinarritzko eginkizun politikoa dute estatu burgesen legitimazioan. Guduak funtsezko mekanismoa da Estatuaren egitura politikoen barne-egonkortasunerako. Guduak berak zuzeneko gatazkaren forma har dezake, baina era berean harengandik babesitu behar den «kanpoko etsai» bat izan daiteke edo bestelako gerrarako arrisku argi bat. Gerrarako arriskua egoteak bateratasun eta hertsapenaren sentimenduak sor ditzake, eta horien bidez zenbait joera politiko sorrarazi daitezke biztanleriarengan; horren adibide dira biztanleriari «nazioaren onerako» eskatzen zaizkion sakrifizioak.

Bab el-Mandeb itsasartearen gaineko kontrola eta influentzia dira Yemenek esku artean dituen aktibo geoestrategikorik handienak

Orain arte azaldutakoa argitzeko eta gure azterketa-kasuan sakontzeko, lehen zertzelada gisa, gogora ekarri behar dugu Saudi Arabia erregimen monarkiko ia absolutua dela eta demokrazia libe-
raletan ohiko diren kontrapisu bakar bat ere gabe
Saud dinastiak gobernatzen duen herrialdea dela.
Era horretan, Yemengo guduan sartuta dagoen he-
rrialde potentzia den Saudi Arabiak bere *casus belli*
partikularra aurkitu du herrialde txiki bati eraso-
tzen, eta hori egiteko interesak, ekonomikoak baino,
barne-zilegitasunari lotutakoak eta herrialde aurka-
ri duen Irani indar mezu bat bidaltzea izan dira.

Erreproduktzio ekonomikoari dagokionez, ezin
genezake ahantz Saudi Arabiak armamentuaren
gehiengoa Mendebaldeko herrialdeetan erosten
duela. Cadizen emaniko ontziolen gatazka har ge-
nezake adibide gisa. Horiek saudiarabiar ejerzitoa-
ren gerraontzien hornitzaile nagusi dira, eta hango
langileen postuak ontzi horien eraikuntzaren men-
de daude erabat; hortaz, hura mantendu nahi izate-
kotan, ezin dute ondoren emango zaien erabileraren
inguruko galderarik edo protestarik egin.

YEMENEN KOKALEKU GEOESTRATEGIKOA

Yemen Asia eta Afrikaren artean eta Itsaso Go-
rrira eta Adengo golpora begira dagoen arabiar pe-
nintsularen hegoaldean dagoen herrialde arabiar
bat da. Kokaleku horrek estrategikoa den Bab el-
Mandeb itsasartea kontrolatzeko aukera ematen
dio, Estatu Batuen eta Europako herrialdeen hidro-
karburo hornidurarako ezinbestekoa dena. Handik,
hiru eta lau milioi petrolio upel artean igarotzen di-
ra egunean.

Agian ez da Persiar Golkoko herrialdeetatik da-
tozen petrolio-ontzi gehiengoak zirkulatzen duen
Ormuzko itsasartea bezain ezaguna, baina Bab el-
Mandeb itsasartearen garrantzia ez datza bere ure-
tatik igarotzen den petrolio-ontzietan soilik. Izan
ere, Suezko kanalerara doazen kontsumo merkantzia
anitzeko karga-barku gehienak handik igarotzen
dira egunero. Batez beste, munduko komertzio eta
hornikuntzek martxan jarrai dezaten ezinbesteko
diren 55 barku igarotzen dira egunean. Lau herrial-
dek dute Bab el-Mandeb itsasartea blokeatzeko gai-
tasuna: Somaliak, Eritreak, Djibutik eta Yemenek.

Hortaz, Bab el-Mandeb itsasartearen gaineko
kontrola eta influentzia dira Yemenek esku artean
dituen aktibo geoestrategikorik handienak, petrolio
putzu txiki batzuk eta findegi gaitasun urria dituen
herrialde bat baita. Alabaina, haren kokaleku estra-
tegikoak herrialde giltzarri bihurtzen du, Anthony
Cordesman nazio segurtasun analista eta NATOk
aholkulari militar estatubatuarrek gerra hasieran,
2015. urtean, idatziriko artikulua batean azaltzen
duen moduan:

«Energiaz harago doan kontua dela azpimarraztea ezinbestekoa da: Suezko kanaletik igarotzen den karga bakoitzaren segurtasuna eta kostua, kanalean zehar igarotzen diren gerraontzi estatubatuarren eta aliatuen segurtasuna, Egiptoren egonkortasun ekonomikoa eta Jeddah-n dagoen eta Saudi Arabiarentzako gakoa den portuaren segurtasuna [...] Yemendik aireko zein itsasoko etsaien agerpenek Suezko kanalean dagoen trafiko guztia mehatxa lezaket, baita eguneroko petrolioaren eta petroliotik eratorritako produktuen fluxua ere»^[2].

Saudi Arabiaren interes geostrategikoentzat ezinbestekoa da Yemenekiko nolabaiteko kontrol politikoa edukitzea. Izan ere, yemendar petrolio putzu txikiekiko interesik izan ez arren, kokaleku geografikoarekiko interesa egon badago. Iranek Ormuzko itsasartea modu eraginkorrean blokeatuko balu, Saudi Arabiak Ormuz saihestuko lukeen oliobide bakarra izango luke; Itsaso Gorrian itsasoratzten den East-West Petrolino, alegia. Oliobide hori, Bab el-Mandeb itsasartearen gaineko kontrolaren menpekota litzateke, beraz.

Gaur egun, WikiLeaks-ek ezagutzera emandako paper eta audioei esker, badakigu Saudi Arabia 2014ko matxinadaren aurreko Yemengo gobernuarekin bi oliobideren erai-kuntza negoziatzen ari

zela, Yemengo Mukalla portu-herrira iritsiko zirenak. Oliobide horien bitartez Saudi Arabiak Ormuzko itsasartean barna garraiatzen zen gasarekiko menpekotasuna murriztu nahi zuen, hala, irandar etsaiei azpiak jateko.

Oliobideen proiektuak huts egin zuen, batetik Yemengo huthien altxamenduagatik, eta, bestetik, Oman herrialdeak Iranekin gasbideen inguruko hitzarmen bat egin zuelako, saudiarabiarren planak zaborretara bota zituen. Azpimarratu nahi dena, ordea, gasbide horien garrantzia da; izan ere, ohikoa bihurtu da mundu arabiarreko gerrak hasi baino lehen, Sirian edo Libian bezala, gudu horiek jada markatuta egotea oliobideak eraikitzearen inguruko negoziazio tirabiratsuak direla-eta^[3].

Ohikoa bihurtu da mundu arabiarreko gerrak hasi baino lehen, Sirian edo Libian bezala, gudu horiek jada markatuta egotea oliobideak eraikitzearen inguruko negoziazio tirabiratsuak direla-eta

GERRAREN JATORRIA

Yemenek, gaur egun, 26 milioi biztanletik gorako populazioa du, eta gudua hasi arte, planeta osoko demografia-hazkunde tasarik handienak zitu. Gehienak musulmanak dira, eta biztanleria- gehiengoa, hain zuzen, sunita da (%60 inguru) eta besteak xiitak (%40). Bigarren horien artean huthien adarra gailentzen da; era berean haiek osatzen dute yemendar gobernuaren aurkako egungo matxinatuen gehiengoa. Matxinatuok Saudi Arabiak eta NATO osatzen duten herrialdeek babesten dute.

Gainera, Yemen ur-erreserbarik ia ez duen herrialde oso menditsu bat da, eta horri gerra batzen badiogu, bertako populazioak edateko ura eskuratzeko arazo larria izatea eragiten du. Laborantza eta petrolio-erreserba txiki horien ustiaketan oinarritzen da hango ekonomia. Hala, nazio erakunde ezberdinetatik datozen kreditu eta garapen laguntzen esku geratzen da erabat.

Alabaina, Yemen bi herrialdek osatzen zuten 1990. urtera arte: Hego Yemengo Herri Errepublikak Demokratikoa eta Ipar Yemengo Errepublika Arabiarra. Lehen, 1967. urteaz geroztik britainiarrekiko independentea izan zen, eta Sobietar Batasunarekin lerrokatuta zegoen erregimen sozialistarekin bat egin zuen. Bigarren, Lehen Mundu Gerraren amaieran sortu zen, eta, ordura arte, 1.000 urtez baino gehiagoz, zaidiek –egungo matxinatuak diren huthien jatorria den adar erlijiosoa– gobernatu zuten, xii imamerri erregimen klerikal hura 1962. urtean boteretik bota zuten arte.

Sobietar Batasunaren kolapsoak eta 1988. urteetik aurrera guztiz antisozialistak ziren eta gerrarako trebatuta zeuden yemeniar soldaduak Afganistandik itzultzeak, baldintza ezin hobeak sortu zituen estatu bakarra eratzeke. Hala, bi herrialdeak batu ziren. Helburu hori 1990ean lortu zen; ordura arte Ipar Yemengo presidente izandako Ali Abdallah Salehen agintaritzapean geratu zen Yemen berri bateratua, eta Sana bilakatu zen hiriburua. Izatez, herrialdearen iparraldeak hegoaldea iparraldearekin bereganatzea baino ez zen izan.

Horren ondorioz, joera sekular-sozialistagoa zuen biztanleriak, antzinako hegoaldeko populazio sunitarekin batera, herrialdeak bateratzea okupazioz hartu zuten. Era honetara, iparraldeko xii-tek etsaitasunezko posizioa hartu zuten hegoaldeko populazio sunitaren gehiengo berriaren aurrean, eta horrek 1994. urtean lehen altxamendua eragin zuen, Salehen gobernuak era bortitzean itzali zuena. Joera horretatik sortu zen huthien mugimendua: fede xiidun alderdi politikoa eta gehiengo sunitaren aurrean zaidien gutxiengo erlijiosoa defendatzen duena. Salehk ere sunitak sostengatzen amaitu behar izan zuen Saudi Arabiaren laguntza jasotzeko, lurralde horietako potentzia sunita handiena baita.

Salehk Yemen gobernatu zuen bitartean gobernuaren alderdiaren lider ukalezina izan zen. Haren agintaldian Yemengo biztanleria bateratzen saiatu zen, petrolio-errenten bidez eta Saudi Arabia bezalako herrialde aliatuengandik jasotzen zituen laguntzen bidez. Petrolioaren prezioak 2008ko krisiaren etorrerarekin batera hasi ziren jaisten, eta horrela hasi zen gobernatzeko modu horren arrakalatzea, 2011n, «Udaberri Arabiar» ezagunen babesean, protestak lehertu ziren arte.

Protestek eta Saleh presidentearen aliatu nagusi zirenen babesaren galerak, dimisioa aurkezteara eragin zuen ordura arte lehendakariorde zen Abdu Rabbu Mansour Hadiren mesedetan. Salehen gobernuaren aurkako protesten ostean son handia lortu zuten huthiek, eta herrialdearen ipar-mende-

baldearen lurralde zabal baten kontrola hartu zuten. Xii inspiraziodun huthi matxinadak Iraneko gobernuaren babesa du; hala ere, ezin jakin genezake laguntza hori zeharkako laguntza armamentistaz, nolabaiteko finantziarioz edo laguntza diplomatikoaz harago doan.

Huthiek ez zuten Hadi lehendakari berriaren bostere aldaketa onartu, eta trantsizioaren nazioarteko negoziazioen porrotaren ostean, 2014an, esku hartu eta Sana hiriburua hartu zuten. Orduan, Hadi lehendakaria Saudi Arabian ihes eginda zegoela, Estatu Batuak buru izanik Golkoko, Turkiako, Egiptoko eta NATOren Mendebaldeko potentzien monarkia gehienek babestuta, suniten petromonarkiak huthi matxinatuen kontra erasoak jo zuten.

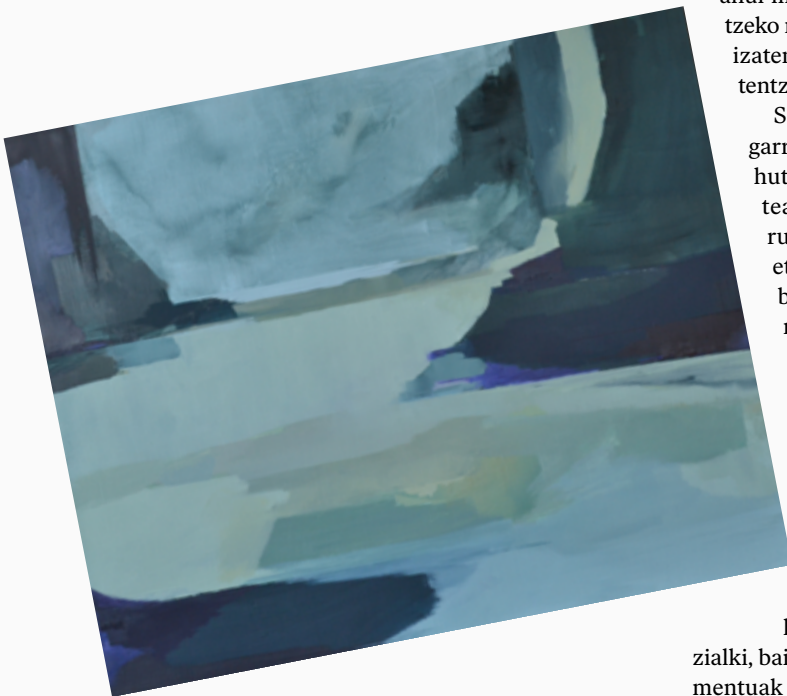
Egoera kaotiko horren erdian eta boterean inor ez zegoela probestuz, Al-Qaedaaren talde sunita terroristen jardura loratu zen Arabiar Penintsulan, baita Irak eta Sortaldeko Estatu Islamikoarena (ISIS) ere. Al-Qaedaaren tokiko filialak herrialdearen hegoaldeko eta kostako lurraldeak kontrolatzera iritsi ziren.

Saudi Arabiaren inplikazio militarren bitartez mezu argi bat bidali nahi zion Irango Errepublika islamikoari: saudi erresumak ez zien utziko irandarrek Sirian, Iraken edo Libanon gauzatzen zuten interbentzionismoa beste herrialde batzuetara zabaltzen. Horretarako, saudiarabiarrek esku hartu zuten, huthien kokalekuetan, batik bat airezko bonbardaketak abiatu zituzten. Askotan, azkenik yemendar populazio zibilari zuzendutako bonbardaketa indiskriminatuak izaten ziren.

Saudi Arabiak, munduan armak erosten hirugarren herrialdea izanda eta munduko armada garestiena eta jendetsuena edukita ere, errealtatean ez du huthien matxinada garaitzea lortu. Gerra guztiz desorekatu horretan, huthi matxinatuek gerrilla estrategia planteatzen dute, lurren ezagutza eta saudiarabiar armadaren ahultzearen zain egotean oinarritzen dena. Egia esan, 2017tik posizioak ez dira gehiegi aldatu eta huthiek, Sana hiriburuari eutsita, beren mendebaldeko lurretan segitzen dute. Higadura guduak zuzeneko eragina du biztanleriarengan; bost urte baino gehiagoz gosete handiak eta edateko urgabeziak bizi izan baitituzte. Horri guztiari Riad buruzagi duen koalizioaren etengabeko bonbardaketak gehitu behar zaizkio^[4].

HERRIALDEKO ETA MUNDU MAILAKO BATAILA

Ezin da Yemengo gatazka bi potentzia handik beren indarrak neurtzen dituzten delegaziozko gerratzat hartu, barne parte-hartzaileak ez direlako Iran edo Saudi Arabiaren akolito soilak. Gainera, petromonarkia guztiek ez dituzte interes berdinak Yemenen. Adibidez, Arabiar Emirerri Batuek hegoaldeko zenbait eskualderen berehalako independentzia bultzatu dute, Adengo portu-hiriarena, besteak beste, eta horrela sortu da Hegoaldeko Trantsizio Kontseilua.

Yemengoa interes lokalak eta mundukoak elkar-tzen diren maila anitzeko gudu bat litzateke. Lehen mailan, tribu, adar erlijioso eta adar sozial ezberdinak lehiatzen dira gatazka guztiz zibil batean. Beste alde batetik, Saudi Arabiak zuzenean eta Irakek zeharka esku hartzen duten Ekialde Hurbileko herrialdeen hegemoniagatik garatzen den borroka dago. Azkenik, estatubatuar hegemoniaren gainbehera motelaren ostean, munduko hegemonia eskuratze-ko giltzarri den energia horniduren eskuratzeari dago Yemenen jokoan munduko potentzia handientzako.

Suniten mundu musulmaneko eskualdeko buru den Saudi Arabiak beti eduki du printzipio bat bere kanpo-politikaren oinarrian: ez onartzea mugakide dituen herrialdeek influentzia handiko rolik har dezaten. Yemenen kasuan, Saudi Arabiako gobernuak baliabide guztiak erabili ditu Yemen, alde batetik, ahul mantentzeko –ez dadin mehatxutzat hartzeko modukoa bilakatu– eta, bestetik, indartsu izaten uzteko –herrialdeko barne-oreka mantentzeko beste–.

Saudi Arabiak ez zuen mugimendu erabakigarriarik egin yemendar xake taulan harik eta huthi matxinatuek Bab el-Mandeb itsasartearen mugakide diren gunekak eta hiriburu hartu zituzten arte. Saudi Arabiak bere etsaiarekiko pauso estrategiko bat galtzeko beldur ez ezik, beren gutxiengo xiiek Yemenen egin zuten moduko altxamendu bat egiteko tentazioaren beldur ziren. Era horretara, operazio militarrek irandar aliatuen aurrerapenak eta xiien herrialde berrien altxamenduaren hedadura gelditzea zuten helburu.

Iran bere etsai diren saudiarabiarak baino erosoago dago, gatazka horretan ez duelako bat ere edo ia bat ere galtzekorik. Iranek huthiei laguntza eskaintzen diela ukatzen du ofizialki, baina askotan irandar finantziario eta armamentuak jasotzen dituzte, Libanoko Hezbola erakundeko gerrillen bitartez bada ere. Gerrilla horrek herrialde osoan militarki jarduteko gaitasuna du eta ez du beste talde xiki batzuekin duen lotura ezkutatzeko beharrik.

**Saudi Arabiak, munduko armada
garestiena eta jendetsuena edukita
ere, errealitatean ez du huthien
matxinada garaitzea lortu**

Yemengo gatazka da mundu mailako berrantolaketaren ondorio zuzenetako bat, beste batzuen artean

Iranek Saudi Arabiarekin *vietnamdar erara* egingdako estrategia baliatu nahi zuen. Hau da, gatazkan zuzenean esku hartu gabe eta inolako hildako militarrik izan gabe, Saudi Arabia garaitua izateko moduko higadura gerra batean luzaz jardutea. Hori Arabiar Penintsularen petromonarkia handienaren barne- eta kanpo-itxurarentzat sekulako zartakoa litzateke^[5].

Estatu Batuek hasieratik lagundu zioten Saudi Arabiari yemendar matxinadaren aurkako gerran. Obamaren administrazio garaian, laguntza hori murriztagoa izan zen, baina Etxe Zurian Trump egon den urteetan, uthiek Yemenen dituzten posizioak bonbardatzeko Washingtonek utzitako dronen eta hegazkinen kopurua handitu zen. Hala eta guztiz ere, Estatu Batuen zuzeneko interesik handiena saudiarabiar Saudi Arabiako Armadari armak saltzen dizkion saltzaile nagusia izatea da.

Gogora ekarri behar dugu Saudi Arabia dela nazioarteko merkatuan arma gehien erosten duen herrialdea. Hortaz, Estatu Batuetako arma-industria erraldoiaren erosle leiala dugu. Estatu Batuarren ostean, eta alde handiarekin, Europako herrialdeak ditugu saudiarabiar monarkiaren hornitzaile nagusi: Erresuma Batua, Frantzia eta Espainia. Armen nazioarteko salmenten inguruko ikerketa ospetsuenaren egile den SIPRIk (Stockholmoko Bakearen aldeko Ikasketen Institutu Internazionala) indize bat sortu zuen; unitate bakoitzeko ekoizpen-kostuak oinarri hartuta, milioitan adierazten du baliabide militarren transferentziaren bolumena.

Herrialde zehatzen aldebakarreko ekintzetan izan ezik, EBk gatazkan ia parte hartu ez duela kontuan hartu beharrekoa da. Hala ere, Yemengo gatazka Mendebaldean armen salmenten muga inguruko eztabaida politikoaren ateak zabaldu ditu. Zehatz esanda, Europako Parlamentuak bi aldiz bozkatu zuen Saudi Arabiari zigorra ezartzearen alde. Dena den, sinbolikoa da keinu hori, ebazpen hori ez baita loteslea. Gainera, armen komertzioa eteteak herrialde hornitzaileen interes ekonomikoengan eragitea ekarriko luke.

ONDORIOAK

Yemengo gatazka da mundu mailako berrantolaketaren ondorio zuzenetako bat, beste batzuen artean. Gerra Hotzaren dinamikak amaitu zirenean, nazioarteko egoera aktore ugariako artikulazio konplexu baten moduan agertzen zaigu. Izaera multipolarreko munduko ordena berriaren joko zelaian hainbat estatu daude, lehiatzen eta maila ezberdinetan duten influentzia erabiltzen, bata bestearen hegemonia deuseztatzeko helburuarekin. Hori dela eta, gaur egun, Iran edo Saudi Arabia bezalako herrialde erregionalistek Estatu Batuak, Txina edo Errusia bezalako potentzia berriei partekatzen dute beren supremazia tradizionala, nazioarteko agertokian pisu handiagoa irabazten ari direlako.

Beste era batera esanda, Yemengo gatazka Estatu Batuetako aro inperialistaren gainbeheraren seinale da. Zehatzago esanda, 1991ko Golkoko Gerratik, Estatu Batuek ez dute inolako garaipen militarrik izan. Are gehiago, Irak edo Afganistan bezalako zenbait herrialdetan garaipen militarrek lortu dituzten arren, epe luzera gerraosteko ordena mantentzea zein zaila den frogatu da.

Guduak eta nazioarteko gatazkek itzuli dira; *pax americana* amaitu da. Yemenen kasuan, basakeria kapitalista barne-mailan gertatzen ari da, iritzi publikoak –komunikabide nagusien eraginpean– Yemengo proletalga eta nekazalga hiltzen dituen gatazka eta gosete masiboen inguruan ezer esan ez dezan. Gaur egun, gatazka *impassean* dagoen bitartean 3,2 milioi yemendarrek desnutrizio maila altua pairatzen dute. Batzuentzat Yemen ez da xake taula geopolitikoaren pieza bat baino, beste batzuentzat, aldiz, miseria eta basakeria hutsa da. /

OHARRAK ETA ERREFERENTZIAK

[1] Gerraren inguruko ikuspuntu marxistan sakontzeko Louis Gill (2002) ekonomista marxista kanadarraren *Fundamentos y límites del capitalismo* izeneko liburuko 610-629 orrialdeak proposatzen ditut. Rosa Luxemburgen 1913ko *La acumulación del capitaleko* azken atalean ere kontsulta daiteke militarismoaren inguruan. Era berean, Joseph Schumpeter autore liberalak 1942an, II. Mundu Gerra betean, argitaratu zuen *Capitalismo, socialismo y democracia* liburuan «sormenezko suntsipenaren» ideia kontsulta daiteke. Azkenik, Frank Slijper-en *Armas, deuda y corrupción: el gasto militar y la crisis de la UE* (2013) izeneko lana gomendatzen dut gastu militarren eta krisiak jotzen duen paperaren handitasunaz ohartzeko.

[2] Estatu Batuentzat eta haren aliatu diren saudiarabiarrentzat Yemengo garrantzia geostrategikoa ulertzeko Cordesmanen artikuluko osoaren irakurketa gomendatzen dut. *America, Saudi Arabia, and the Strategic Importance of Yemen* izenburu ingelesarekin Center for Strategic and International Studies-ek (CSIS) argitaratu zuen testua.

[3] Oliobideen inguruko proiektuaz gehiago jakiteko Think tank CIDOBentzat Felix Floren (2016) kazetariak egin zuen artikulua irakur daiteke: *Yihadismo y petróleo: el nuevo caos saudí en Yemen*.

[4] Yemenen Saudi Arabiak duen estrategia militar sakona ulertzeko IEEEren (espainiar Estatuko Defentsa Ministerioaren estrategia ikerketen zentroa) urteko txosteneko *Claves para entender el conflicto de Yemen* izeneko zazpigarren ataleko 2017ko gatazkako urteko Panorama irakurketa gomendatzen dut.

[5] Iran eta Saudi Arabiaren arteko lehia sakontzeko: González del Miño, P. (2018). La competitividad geoestratégica Irán-Arabia Saudí en Oriente Medio. Rivalidad entre potencias regionales. *Política Y Sociedad*, 55 (3), 733-753.

Ukraina eta Novorossia bost urte beranduago: hiru burgesien arteko odolustea

Donetskeko Herri Errepublikako gutxienez lau miliziano hil ziren pasa den uztailaren 23an Ukrainako Armadak Petrovskoe inguruan egindako erasoan. Hori bezala, duela bost urtetik gatazka horrek eragindako tentsio belikoa murriztu ez dela erakusten duten hainbat eta hainbat egoera aurki ditzakegu une oro iristen diren berrietan (abuztu amaieratik gogortu egin dira bi herri errepubliken aurka egindako erasoak: Yasinovatayaren bonbardaketa, Zoloteko eraso, Gorlovkako bonbardaketa luzea, Staromykhailivka herrixkako eraso...). Pasa den martxoaren 26an, adibidez, egun bakarrean, indarrean dagoen su etenaren 493 urraketa erregistratu zituen Europar Batasunak (EB). Adibide argiena dugu martxoaren amaieratik Errusiak Ukrainaren mugara bideratutako tropen kontzentrazioa: 4.000 militar baino gehiago, artilleria astuna eta kanpamendu logistikoak. Adituen arabera, Ukrainaren mugetan 2015etik egin den tropa mobilizazio handiena da. Horiek ez dira gertaera isolatuak, izan ere, Minskeko su etenetik, Ukrainako Gobernuak etengabe bonbardatu eta erasotu ditu ekialdeko lurralde «errebeldeak». Ondorioz, Mendebaldeko berrietan gerra 2015arekin amaitu bazen ere, errealitatean, Donbasseko herriaren zauriak eta ondorioz tentsioa handitu besterik ez dira egin ordutik. Desinformazioaren eta egia-ostearen garai hauetan, komeni da, gizarte kapitalistak eragiten dituen gainerako gatazkekin bezala, guda latz eta luze horren jatorria eta ibilbidea argitzen saiatzea.

Horretarako, lehenik gertatutakoa jakin behar dugu, ondoren, jokoan dauden indar sozialen eginkizuna laburki baldin bada ere aztertzeko: Ukraina bertako zein kanpoko burgesiena, alegia. Esan gabe doa auzi honetan falta den edo argitaratu ez den informazioa ugaria dela, eta horrek auzia iluntzen duela. Hala ere, xehetasun zikinak jakin gabe ere, erraz ikusten da Kapitalaren itzala gertaera lazgarri hauetan.

GERTAERAK

Egoera honetara iritsi arte egon den gertaeren kateak zazpi urte bete berri dituen Krimea eskualdearen auzian du jatorria. Khrustxov⁽¹⁾ izan zen XVIII. mendetik Errusiaren parte zen lurralde hori Ukrainan integratu zuena. SESBen⁽²⁾ disoluzio prozesuan Ukrainako estratu politiko agintari berriek erreforma sakonak egin behar izan zituzten: prezioen liberalizazioa, pribatizazio masiboak, independentzia-deklarazioa, Belavezha Ituna⁽³⁾... Aldaketa gatazkatsu horien guztien buruan sektore soziopolitiko ezberdinen arteko talkak areagotu egin ziren. Ukrainako Estatuko hainbat lurraldetan, azken hamarkadetakoa ibilbideari eta etorkizunean hartu beharreko bideari buruzko desadostasunak azaleratu ziren iritzi eta joera politiko ezberdinen artean. Hala ere, era horretako gatazketan gertatu ohi den modura, dimentsio oso anitzeko arazo bat izan arren, uneko konfrontazio nagusiak lortu du ikusgarritasuna.

Hain zuzen ere, SESBekoak izandako gainerako errepubliketan bezala, Errusiaren eta EBren eraginaren arteko talkak politika nazionala determinatu zuen. Are gehiago, banaketa sozial hori lurraldekoa ere bilakatu zen hein handi batean; ekialdeko biztanleriaren artean SESB izandako herrialdeekin harremanak estutzearen aldeko iritzia orokortu zen. Kutxma⁽⁴⁾ lehendakariak ordezkaturako burgesia nazional berriak bi bandotara murriztu ohi den banaketa konplexu hori erabili zuen, bien arteko oreka bat bilatuz, boterean mantentzeko. Kanpo zein barne politikarako balio zuen posizio anibalente horrek are gehiago sakondu zuen Ukrainako bi bando horien arteko amildegia, eta testuinguru horretan sartu zen Ukraina XXI. mendean.

Sektore sozialen arteko oreka joko horrek bere muga jo zuen gobernuak kudeatzen zuen politika neutralistaren ustelkeriaren eta autoritarismoaren aurrean. Azkenean, 2004an, eurofiloek gidaturako «iraultza laranja» delakoak gobernutik bota zuen Kutxma.

«Iraultza» hori erreforma-aldarrikapen multzo bat eskatzeko protesta segida bat izan zen nagusiki (joera presidentzialista geratzea, prentsa askatasuna bermatzea...). Hala ere, koloretako iraultzen markoaren baitan eman zen errebolta hori; SESB izandakoaren aurkako erreakzio bat, beraz, Mendebaldeko gerturapen bat eskatzeko. Une horretatik aurrera, Ekialdearen eta Mendebaldearen arteko orekak alderdi-bitasun moduko baten forma hartu zuen ukrainar politikan, Errusiaren aldeko Janukovitx eta EBren aldeko Tymoxenko tartean, besteak beste. Direnak eta ez direnak egin ziren arren botere aldaketak era «baketsuan» egin zitezen, herrialdeko arazoak metatzen joan ziren. Lehen esan bezala, Ukrainaren kasuan, gatazka ezberdin askoren eragina Ekialdearen eta Mendebaldearen arteko gatazka horretan egikaritzen da. Horri gehitzen badiogu NATOko⁽⁵⁾ kideek helburutzat zutela Errusiako Federazioaren inguruko sobietar izandako herrialdeetan beren eragina handitzea, 2013ko gertaeretara iritsiko gara.

Urte horretan, Errusiaren aldeko bere jarrerari jarraiki, Janukovitx lehendakariak uko egin zion EBrekin itun bat egiteari, hauteskundeetako bere konpromisoetako bat izan arren. Erabaki hori hartu eta berehala, ondo antolatutako eta hornitutako mugimendu politiko oso bat azaldu zen Kiev eta mendebaldeko beste inguruetan: Maidan edo Euromaidan. EBren elkartzehitzarmenaren aldeko protestak Euromaidanen estandarte bihurtu ziren. Janukovitxek, bere aldetik, Errusiaren aldeko burgesiaren tradizio politikoa jarraituz, autoritarismo hutsez erantzun zuen (protesten aurkako legeak). Hala ere, ordurako, manifestazio hutsetatik harago, gobernuak desegiteko maniobra paramilitarra zen Euromaidan mugimendua: hainbat eremuren gaineko kontrola, eraikin publikoen okupazioa, funtzionarioen bahiketa... Metodo horien bidez lortu zuen Radan⁽⁶⁾ hauteskunde berriak deitzeko indar korrelazioa. Bortizkeria egoera horretan, EBren aldeko indar parlamentarioak

batu zituen plataformak hauteskundeak irabazi zituen, Petro Poroxenko hautagai gisa izanda.

Puntu honetan hasten da gehien nabaritzen Mendebaldeko demokraziak eredu dituen askatasun zibilen aldeko mugimendu bat baino gehiago dela Euromaidan. Osatu berri zen gobernuan bertan Svoboda alderdi neonaziaren hainbat kide ministro izan ziren, adibidez. Hala ere, eskuin muturrak Euromaidan blokean duen eragina parlamentutik kanpoko esparrutik eman da bereziki: Pravy Sektor bezalako taldeek, inpunitate osoa izateaz gain (Odesako Sindikatuen Etxeko sarraskia adibidez⁽⁷⁾), eragin erraldoia izan

Mendebaldetik gidatutako etnozidio horren aurrean, erasotutako kolektibo ezberdinek bat egin zuten beren burua defendatzeko: antifaxistek, SESBen oroitzapen ona zutenek, errusiar sentitzen zirenek... baina baita errusiar hitz egite hutsagatik jazarriak zirenek edo ekialdean bizitzeagatik pobrezia jasatea bidezkoa iruditzen ez zitzaienek ere

dute gobernu europeistaren politiken orientazioan. Horri Mendebaldeko potentzien eragina gehitu behar zaio, hasieratik jaso baitzituen Poroxenkoren gobernuak NDFren⁽⁸⁾ eta EBren babesa haiek ezarritako neurriak aplikatzearen truke. Barne eta kanpo eragin horien emaitza erradikala izan da: errusiera hitz egiten duen populazioaren aurkako jazarpena, Maidan mugimenduaren oposizioaren aurkako errepresioa, alderdi komunistaren ilegalizazioa, figura eta errelato faxisten goraipamena, NATOren aldeko lerratzea... Horretarako Errusiaren ustezko injerentzia bat erabili zen aitzakia bezala, baina halakorik egon bazen ere –aurreko hamarkadetan baino gehiago ez behintzat–, hartutako neurriek zer ikusi gehiago zuten nazionalismo jakin baten hegemoniarekin eta Mendebaldeko potentzien interesak bermatzearekin.

Mendebaldetik gidatutako etnozidio horren aurrean, erasotutako kolektibo ezberdinek bat egin zuten beren burua defendatzeko: antifaxistek, SESBen oroitzapen ona zutenek, errusiar sentitzen zirenek... baina baita errusiar hitz egite hutsagatik jazarriak zirenek edo ekialdean bizitzeagatik pobrezia jasatea bidezkoa iruditzen ez zitzaienek ere. Hala, Ekialdeko herrialde gehienetan egin izan den bezala, klase estratu eta interes anitzeko auzi hori «Errusiaren aldekoen» eta «Europaren al-

dekoen» arteko norgehiagoka hutsera murriztu izan da. Hasierara itzuliz, Krimen auzian, adibidez, pisu erraldoia hartu zuen Errusiara anexionatzearen aldeko aldarrikapenak. Azaldu dugun bezala, lurralde horretan ibilbide historiko luzea izan du errusiar izatearen sentimenduak, horregatik erabaki zuten Gobernu autonomoak eta Sebastopol hiriko Gobernuak autodeterminazio erreferendum baten bidez Ukraina utzi eta Errusian integratzeko erabakiaren kontsulta egitea, %97ko baiezkorekin. Errusiak berehala defendatu zuen erabaki hori, Kieveko Gobernuaren aurrean defendatuz.

Ekialdeko beste lurraldeetan ere Euromaidanen aurkako altxamendura batu ziren kolektibo ezberdinak beren burua defendatzeko. Kharkov, Donetsk edo Luhansk bezalako eskualdeetan, autodeterminazio aspirazio bat baino, tradizio sobietarren defentsa eta faxismoaren aurkako jarrera izan ziren aldarrikapen nagusiak. Era batera edo bestera, mendebaldearen eta batasun nazionalaren aldeko jarrera indar erreakzionarioenekin nahastu zen bezala, bultzada atzerakoi horri aurre egin nahi ziona aurkako jarreran aurkitu zen. Modu horretan deklaratu ziren, aldeko autodeterminazio erreferendum bidez, Donetsk eta Luhanskeko Herri Errepublikak. Gauzak horrela, gatazka armatuak gora egiteak eskala handiagoko gerra bat ekar lezakeela ikusita, su eten bat bultzatu zen Minskeko Akordio bidez. 2015 hasieran, beraz, su etena indarrean zegoen, baina ordutik hona, Kieveko Gobernuak etengabe bortxatu du akordio hori sei urteko bonbardaketa eta bestelako erasoekin.

EKIALDEKO BURGESIA BERRIAK: SOBIETAR HERRIAREN ARPILATZEA

Ukrainako eta bereziki Donbasseko gerra pieza odoltsu bat besterik ez da izan potentzia kapitalista ezberdinen arteko tirabiretan. Gauetik egunera, Errusiaren eraginpeko estatu bat izatetik, NATOren zerbitzari leiala izatera igarotzea lortu du kapital handiak, barne gatazka historikoak bilatuz horretarako. Ukrainako aldaketa politiko erradikal hori, gainerako sobietar errepublika ohien paradigma politikoak bezala, Balkanetatik Baltikora, SESBaren deskonposizio prozesuaren ondoren hasitako zikloaren baitan ulertu behar dugu.

Altzairuzko oihala erori zenetik, kapital metaketarako eremu «birjin» eta zabal bat ireki zitzaion nazioarteko kapitalari, 70 urte baino gehiagoz itxita egon zena. Kapital finantzarioaren irrikak bultzatutako Mendebaldeko potentziek Ekialdeko merkatu erraldoi horiek ireki zituzten. Berez Gerra Hotza galdu berri zuen Kremlinari⁽⁹⁾ baitan apurkako irekiera baten ideia gaineratuta zegoen, *glasnost* eta *Perestroika*⁽¹⁰⁾ bidez. Baina 70eko hamarkadatik irabazi tasa altxatu ezinik zeuden burgesia yankee eta europarrak berehala behar zuten beren irabaziak errentagarri egiteko inbertsio guneren bat.

Horregatik, EBtik eta AEBetatik berehalako erreforma sakonak inposatu nahi izan ziren populazio sobietarraren gainetik, eta hori era bortitzean soilik lortu zitekeen. Hala, Jeltsinek⁽¹¹⁾ erreforma horietarako nahikoa babes lortu ez zuenean, Mendebaldeko demokratek aho batez txalotu zuten Errusiako presidente horrek tankeen bidez parlamentua eta neurrien aurkako manifestazio zibila erasotzea.

Ukrainaren kasua Errusiarena baino geldoagoa izan zen, baina emaitza berberak izan zituen. Bi kasuetan Washingtoneko kontsentsua⁽¹²⁾ bete zen irekierari dagokionez; bi urte eskasetan kanpo merkataritza eta prezioak erabat liberalizatuak izan ziren. Horrek kapital fluxuei askatasun osoa eman zien ekialdean sartzeko, baina plusbalioa sortzeko sektore produktiboak hazi ordez, kapitalizazioaren zati handiena dibisa eta titulu ezberdinen merkatuetan kontzentratu zen. Burbuila inproduktibo horiek 1997an egin zuten eztanda, hego-ekialdeko Asiatik zetorren krisi finantzarioaren eraginez. Azken finean, epe laburreko inbertsioak bilatzen dituen arrisku handiko kapitalak prezioen hazkunde hutsa bilatu zuen, hamar urte lehenago Hego Amerikako zor publikoaren tituluekin egin zuen bezala. Errusiaren kasuan, plusbalioa ekoizten zuen egitura produktiboaren pribatizazio masibo bat egon zen kapital sarrerekiko modu paraleloan. SESBen bosturteko planetan denbora luzez garatutako industria astunarentzat bazkide kapitalistak bilatu ziren egun batetik bestera. Horrek joko kanpo utzi zuen inbertsio gaitasun handiena zuen burgesia ez zen oro, haietako gehienak klase politiko zaharreko ki-deak izanda, gainera. Are gehiago, Estatuaren «enpresa» horien salmentan pisu handia izan zuten konexio politikoek, sobietarrak izandako herrialdeetako demokrazia berrietan botere exekutiboak izan duen pisu handiagatik.

Beren errentak ziurtatzeko, jabe errentadun nazionalak Mendebaldeko erreforma proposamenak onartu, egonkortasuna lortzeko nazionalismo atzerakoia elikatu eta, Janukovitx alboratuz, EB lehentasunezko bazkide komertzial bihurtzeko apustua egin zuten. Ohikoa den bezala, burgesiak faxismoa hauspotu du egonkortasun bila, eta orain ez du askatu duen gaitzaren gaineko erabateko kontrola

Ukrainan ere jabe gutxi batzuen artean banatu zen aberastasun nazionala, baina erreformak erdizka egin ziren. Ondorioz, jarduera gehienek Estatuaren babesean egoten jarraitu zuten (errentak subsidio publiko bidez mantenduz, sistema fiskal selektibo bat ezarritz...) irabaziak bazkideen artean banatzen baziren ere. Konbinazio horrek kontu publiko defizitarioak utzi zituen, inflazio bidez finantzatu behar izan zirenak. Era horretan errenta finantik eta aurrezkitik bizi zen jabe txikia pobretu zen, lehiakorrek ez ziren kapitalista bizkarroiak bizirik mantentzearen truke. 1999ko ekoizpena 1991koaren –independentziaren urtea– %40 baino ez zen. Laburbilduz, Errusiako Federazio gaztearen antzera, burgesia artifizial moduko bat sortu zen hemen ere, ustelkeria politikoari esker errenta ekonomiko nagusien kontrola lortu zuena. Mende berriaren hasieran mundu mailako hazkunde orokorrak eta lehengaien prezio gorakorrak, lortutako oreka politikoarekin batera, baldintzen hobekuntza bat baimendu zuten. Hala ere, 2009an, bere erren-

ten jatorria ziren erosleek erosteko ahalmena galtzean, munduko emaitza txarrenetako bat eman zuen, BPGaren %1eko galerarekin. Lurralde zigortuenak ekialdeko industriarenak izan ziren (altzairuaren eta kimikoaren industria batez ere), sobietar eredu zaharrari lotuago baitzeuden. Egoera jasanezina bihurtu zen, eta ordura arteko EBren eta Errusiaren aldekoen arteko oreka politikoa desegin zen. Beren errentak ziurtatzeko, jabe errentadun nazionalak Mendebaldeko erreforma proposamenak onartu, egonkortasuna lortzeko nazionalismo atzerakoia elikatu eta, Janukovitx alboratuz, EB lehentasunezko bazkide komertzial bihurtzeko apustua egin zuten. Ohikoa den bezala, burgesiak faxismoa hauspotu du egonkortasun bila, eta orain ez du askatu duen gaitzaren gaineko erabateko kontrola.

Ukraina, bere kokapen geografikoa-gatik, bi merkatu erraldoiren artean egon da Sobietar Batasuna desegin zenetik. Dibertsifikatu gabeko industriak eta lehen sektoreak (sobietar nekazaritza-produktuaren laurdana Ukrainan ekoizten zen) soldata baxuekin lehiatu

dute herrialdeko populazio altuari esker, Ekialdeko herrialdeen ohiko estiolan. Horrek ondorio argiak izan ditu; batetik, sobietar industriako adar ugariaren desagerpena (armamentua, abiazioa, radio-elektronika, automozioa...) eta, bestetik, populazioaren pobretzea, gaur egun Kieveko institutu soziologikoaren arabera populazioaren %14,1ak ez du elikadura bermatzeko nahikoa diru sarrera, eta %38,2k beren errenta guztiak elikadura eta arropa bermatzeko gastatzen dituzte. Ukrainan irabazien pilaketa lotuago egon da gobernuan kontaktuak izatearekin plusbalio tasarekin baino. Horri natur baliabide aberatsen ustiaketa gehitzen badiogu, Errusia edo EB bezalako erosle handiekiko erabat menpekota den burgesia nazional «errentadun» bat topatuko dugu. Kapital transnazionalak eta potentzia handiek mirabekeria hori aprobetxatu dute langile klaseko bestelako banaketak (banaketa etnikoak, politikoak...) beren alde baliatzeko. Horren guztiaren emaitza da 2014an hasitako gerra.

2013an bertan, Euromaidanen kolpea baino urtebete lehenago, Ukrainari saldutako gasaren prezioa %81 handitu zuen Gazpromek, Europako merkatuko gas garestiena bihurtuz. Europako Batzordeak estrategia hori salatu zuen, eta Ukrainak gasa ordaintzeari utzi zion aurreko prezioa berrezarri bitartean. Era berean, horrek Mosku gas hornidura mozteko mehatxua egitera eraman zuen berriro ere (hirugarren aldiz 2006tik)

Zentzu horretan, gas naturalarena bezalako kontuek protagonismo izugarria hartu dute. Pertsiar golkokoa bezalako gerretan (Irak-Iran-Kuwait) petrolioak edo beste natur baliabideek pisu handia izan dute. Aztergai dugun honetan, aldiz, aipatu dugu gerraren arrazoiak lotuago daudela eragin politiko-militarren auziarekin, baina, hala ere, burgesia nazionalaren izaera estraktibista kontuan izanda, gasarena bezalako aferek herrialdeak kanpo interesetik duen menpekotasuna erakusten dute. EBren eta Errusiaren arteko tentsioaren erdigunean egon da gas naturalaren hornidura. Alde bate-tik, Mosku behin eta berriro igo du gasaren prezioa, eta ordaindu ezean hornidura hori mozteko mehatxua egin du askotan. Bestetik, EBk beste hainbatetan gogorarazi dio Errusiako Gobernuari bere diru sarreren erdia gas horren salmentatik lortzen duela. Tentsio horrek Ukrainan du erdigunea, hain zuzen ere, EBra esportatutako gasaren erdia hango gasbideen bidez garraiatzen baita.

2013an bertan, Euromaidanen kolpea baino urtebete lehenago, Ukrainari saldutako gasaren prezioa %81 handitu zuen Gazpromek⁽¹³⁾, Europako merkatuko gas garestiena bihurtuz. Europako Batzordeak estrategia hori salatu zuen, eta Ukrainak gasa ordaintzeari utzi zion aurreko prezioa berrezarri bitartean. Era berean, horrek Mosku gas hornidura mozteko mehatxua egitera eraman zuen berriro ere (hirugarren aldiz 2006tik). Gertaera horien eta ondorengo urteetan gertatu zenaren artean lotura zehatzak eraikitzea zaila den arren (ziurrenik informazioa falta zaigulako bereziki), argi dago herrialde txiki horretako burgesiak inguruko bi bloke geopolitiko handien interesera saldu duela Ukraina, beren errentak babesteko. Era batera edo bestera, Ukrainak bere erosleekiko duen dependetzia erraldoiak bere barne politika (bere lurraldeko klase borroka, alegia) horien menpe jartzera eraman du, gerra zibil terminoetara eramateraino.

**DONBASSEKO ODOL
ISURPENA, POTENTZIA
KAPITALISTEN XAKE PARTIDA**

Erosle horien arteko norgehiagokan Errusiak izan du lehentasuna azken hamarkadetan, sobietarrak izandako gainerako errepublikekin gertatu ohi den bezala (Bielorrusia adibide argia da). Moskuren «estrategia handia»⁽¹⁴⁾ delakoan, Errusiako Federazioa egoera multipolar berrian botere zentroetako bat bihurtzea da elikatu beharreko helburua. Horretarako baliabide ugarien kontrola eskuratu behar du, Erdialdeko Asian eta Pazifikokoan egiten ari den mugimenduen bidez bilatzen ari dena, hain zuzen ere.

Bide horretan, uneko potentzia handien mailatik oso urrun dago (AEB eta Txina, azken honekin kooperazio sostengatua duen arren), baina inorekiko dependentziarik gabe bloke geopolitikoaren artean toki bat egitea bilatzen du. Helburu horiek gauzatzen dituen bitartean, hala ere, eta tradizio diplomatiko-militar sobietarraren ondorengotzagatik, bere gertuko atzerria kontrolpean izateko beharra dauka. Bere mugen inguruko herrialdeen orbitan, aipatutako errepublika sobietarretan hain zuzen ere, bere eragina gaineratzeko ahaleginak egiten ditu une oro. Barne politika konplexu baten ondorioz, beraz, Errusiako oligarkia jaio berriarentzat eta horrekin estuki lotuta dagoen botere exekutibo pisutsuarentzat hil ala bizikoa da Ukrainan duten eragina, ekialdean zein mendebaldean dituzten potentzia handiagoen aurrean dike bat izateko. Joko-zelai internazionalen «autonomoak» izatea da horren guztiaren helburua, alegia.

**Barne politika konplexu
baten ondorioz, beraz,
Errusiako oligarkia jaio
berriarentzat eta horrekin
estuki lotuta dagoen botere
exekutibo pisutsuarentzat
hil ala bizikoa da Ukrainan
duten eragina, ekialdean
zein mendebaldean dituzten
potentzia handiagoen
aurrean dike bat izateko.
Joko-zelai internazionalen
«autonomoak» izatea
da horren guztiaren
helburua, alegia**

Ekialdeko Europan hasitako koloretako iraultzen olatua kapitalismo demokrata liberalen sarbide nagusia izan da, une oro, herrialde horietan injerentziak egiteko. Errebolta horiek inpunitate osoz esku-hartze militar ezberdinak egitea (zuzenekoak zein zeharkakoak) baimendu diete EBri eta AEBei

Beste aldean, Mendebaldeko betiko estatuen inteligentzia militarra eta NATOren mertzenarioak ditugu, kapital finantzario handienaren esanetara. Ekialdeko Europan hasitako koloretako iraultzen⁽¹⁵⁾ olatua kapitalismo demokrata liberalen sarbide nagusia izan da, une oro, herrialde horietan injerentziak egiteko. Errebolta horiek inpunitate osoz esku-hartze militar ezberdinak egitea (zuzenekoak zein zeharkakoak) baimendu diete EBri eta AEBei. Hain eraginkorra izan da metodoa, eskema berbera aplikatu dutela beste toki batzuetan ere; Udaberri Arabiarra kasu. Koloretako iraultzak CIA edo MI6⁽¹⁶⁾ bezalakoen mugimendu soil bat baino fenomeno konplexuagoa badira ere, sortu berri zen Errusia gaztea ahultzeko baliatu dituzte sistematikoki.

Bere interesak Errusiako Estatuaren bidez ordezkatzan dituen burgesiak nazioartean pisua izateko aipatutako estrategia handia gauzatu nahi badu, Mendebaldean kosta ala kosta helburu horiei sabotajea egin nahi die. Izan ere, Mendebaldearen hegemonia gainbeheran dagoen une honetan, joera gorakorra duten etsaien eragina murriztea da lehentasuna NATOren buru horientzat. Horretarako, gorago esan bezala, SESB izandakoak kontrolatzen zuen ingurua- ren gaineko eragina hil ala biziko kontua da. Horren guztiaren emaitza argia da: NATOk sistematikoki ezegonkortu ditu inguruko herrialde horiek, horietako populazioa gerra eta gosete lagarrietara kondenatuz. Gaur egun Afganistango edo Ukrainako kasuak ezagunak izan daitezkeen arren, egin- dako minaren zerrenda luzea da oso: Txetxenia, Jugoslavia (bereziki lazgarria Kosovoko Gerra), Georgia (Hego Osetia eta Abjasiarekin gerran), Armenia (ARTEKA honetan lantzen da kasu hau)...

Hala ere, Mendebaldeko blokea ez dago normalean irudikatu ohi den bezain bateratuta. Ez, behintzat, EB AEBen txotxongilo hutsa zen garaian bezainbeste. Zelensky, Ukrainako gaur egungo lehendakaria eta estatu-kolpe laranjaren zein Euromaidanaren ondorengo politikoa, Mendebaldeko potentzia horien atzetik ibili da azken hilabeteetan, laguntza erregutzen. Izan ere, 2015ean nazioarteko komunitateak (NATOren betiko lekaioek, alegia) babes osoa adierazi zien arren Ukrainako kolpistei, bost urteren ondoren, interesak dibergenteagoak dira. Potentzia iparramerikarrak kapitalismo liberal klasikoen blokearen buru izan nahi du berriro, are gehiago orain Bidenen agindupean, eta «baldintzarik gabeko babes» adierazi dio Zelenskyri, Errusiako presidentea «hiltzaile» bat dela esateaz gain.

Minskeko itunak egoera horren erakusleiho argiak dira, hain zuzen ere. Ez zioten Kieveko Gobernuari nahi zuen erabateko garaipena eman, ez zuten gerrarekin amaitu eta ez zuten potentzia handien arteko interes gatazka askatu. Ondorioz, akordioaren bortxaketa sistematikoa orokortu da, Kieveko Gobernuaren partetik batez ere, horrek Mendebaldea gehiago inplikaturako duelakoan

EBk, aldiz, zailtasun handiagoak ditu duela bost urteko posizioa mantentzeko. Donbasseko populazioa sarraskitzearen inguruan ez dute zalantzarik, noski, ez dute arazorik munduko beste hainbat tokitan bezala herri errepublika horietako zibilak zein beren babeserako sortutako miliziak zapaltzeko. Errusiari dagokionean, berriz, interes talka bat nabariagoa da Krimea banatu zen garaitik hona. Egoeraren konplexutasuna jasotzea oso zaila den arren, gasaren adibidera itzuliz, duela gutxi amaitu dira *Nord Stream 2* gas ubidearen eraikuntza lanak. Obra horrek lehendik Errusiatik Alemaniara esportatzen zen gas kopurua handituko du eta, beraz, EBk Ekialdeko potentziarekiko duen menpekotasun energetikoa handitu⁽¹⁷⁾. AEBek gogor kritikatu zuten proiektu hori, baina EBk eta batez ere Alemaniak beren interes energetikoak lehenetsi dituztela dirudi. Edonola ere, Ukrainako auziarekiko politikan eman den dibergentzia horrek, AEBetako administrazioak kanpo politikan izandako biraketa handiekin batera, Kieveko Gobernua «babesgabe» utzi du Errusiaren aurrean. Babesgabetasun hori, baina, erabat erlatiboa da, gehiegikeria handienak Ukrainako Armadak egin baititu Donetskoko eta Luhanskeko zibil zein milizianoen aurka, bost urte luzez.

ONDORIOAK: EZ ATZERA EZ AURRERA

Intentsitate baxuko gerra egoera hori hainbat urtez luzatu izana azaldu ditugun interesen bateratzearen ondorio da. Donbasseko langile klasearen kezka bakarra eraso amaigabeen artean bizirautea da, Ukrainaren atzaparretan jarraitzen duen bitartean, behintzat. Kieveko Gobernuak, aldiz, ez du zalantzarik indarrez soilik konpondu dezakeela blokeo egoera: lurralde errebeldeak militarki garaitu eta Krimea inbaditu. Horretarako, duela bost urte bezala, Mendebaldeko laguntxoek inplikazio zuzena da bere aukera bakarra. Zelenskyk, atzera bueltarik ikusten ez duenez, Ukraina NATOn sartzeko eskaera ere egin berri du, Alemaniarekin eta AEBekin biltzeaz gain. Zalantzarik gabe, ez du arazorik Kosovo berri bat egiteko, horrek bere errentak ziurtatuko badizkie bere laguntxoei. Horri beste arazo bat gehitu zaio, izan ere, duela bost urte Janukovitx gobernutik botatzeko helburu bakarrarekin batutako indarren arteko batasuna ezin da mantendu. Talde atzerakoi horiek oso baliagarriak izan ziren 2013tik 2015era, baina ondoren karga bat bihurtu dira. Fronte militarrean erabiltzen saiatu ziren, baina ez ziren bat ere eraginkorrak: lapurretak, hilketak, tortura... inolako zentzu militarrik gabe. Gober-

nuaren aurka egon dira ordutik, eta beren politikarako indarra krimen antolatutako bilakatu da hein handi batean, are gehiago okerragotuta gerra egoeran⁽¹⁸⁾.

Hala ere, interesak jokoan dituzten potentzia handiek talka zuzen bat ekidin nahi izan dute, aldeetako batek esku-hartze zuzen bat egiten badu, besteak ere egin beharko baitu. Horrek nazioarteko gerra bat planteatuko luke Europaren bihotzean, XX. mendekoaren estilokoa. Horren orde, zeharkako guda bat nahiago izan dute (gaur egun hain ohikoa den moduan), lurraldean beren interesen aldeko fakzio ezberdinak finantzatuta. EBren eta AEBen apustua Euromaidan eta bere ondorengoak izan badira, demokrata liberaletatik faxistetaraino, horren aurkako erresistentzia armatzea eta prestatzea izan da Errusiaren aukera; bere mugetatik kontaktu erraza du ekialdeko indar horiekin, gainera. Minskeko itunak egoera horren erakusleiho argiak dira, hain zuzen ere. Ez zioten Kieveko Gobernuari nahi zuen erabateko garaipena eman, ez zuten gerrarekin amaitu eta ez zuten potentzia handien arteko interes gatazka askatu. Ondorioz, akordioaren bortxaketa sistematikoa orokortu da, Kieveko Gobernuaren partetik batez ere, horrek Mendebaldea gehiago inplikatuko duelakoan. Arazo hori akordioek jaiotzatik existitu da, are gehiago, akor-

dioak «Minskeko bigarren akordioak» dira, hain justu, lehen saiakerak huts egin zuelako.

Baliteke azken hilabeteetan ikusi den bortizkeriaren hazkundeak berriro ere gerra piztea Donbassen, edo baliteke orain arteko blokeo egoera eta zibilen aurkako Kieven erasoak dau den bezala mantentzea. Era batera edo bestera, ziurra da Ukrainako burgesiak herrialdea potentzia handien anbizioari saldu diola lau sosen truke. Salmenta hori, baina, garesti ordaindu eta ordainduko du klase zapalduak: milaka hildako (zibil ugari horien artean, miliziano boluntarioak zibil gisa kontatu gabe ere), berezko pobreziaren areagotzea eta gerrak dakartzan mila oinaze gehiago.

Eta zein da Mendebaldeko «ezkerren» erreakzioa horren guztiaren aurrean? Espainiako Estatuan, beste toki askotan bezala, Errusiaren aurkako posizioak lehentasuna izan du, Kieven aske dabilen faxismoaren edo ekialdeko bonbardaketen salaketaren aurretik. Hauteskundeetan arerioen aurka faxismoaz ahoa betetzen zaien berdinek NATOri jokoa egin diote Europaren bihotzean talde esplizitu-ki nazietan babesturik boterera iritsi den gobernu bat defendatzean Errusia «gaiztoaren» aurrean. Bitartean, Donetskeko eta Luhanskeko Herri Errepubliketako miliziek NATOn sartzeko eskaera egin duen armada profesional bati egin behar diote aurre. Baliabide falta dela-eta hasieratik irabazteko ezintasuna duten gerra batean, eskura dutenarekin mugan erresistentzia planteatzea beste aukerarik ez dute, heriotza eta pobrezia eguneroko ogia bihurtu zaizkielarik.

Azkenik, aipagarria da Euskal Herrian bertan gatazka horren inguruko informazioa zabaltzeko egin den lana. EH-Donbass elkartasun komiteak lan nekaezina egin du gertatutakoaren kontakizuna zabaltzeko, politizatze eta, ahal den heinean, hara laguntza bidaltzeko. Nahi duenak eskuragarri du bere web orria: euskalherria-donbass.org/

OHARRAK

1. Sobietar Batasuneko Alderdi Komunistaren idazkari nagusia 1953tik 1964ra.

2. Sobietar Errepublika Sozialisten Batasuna.

3. SESB desagiteko errepublika sobietarrek sinatutako ituna.

4. Ukrainako lehendakaria 1992-1993 eta 1994-2005 tartean.

5. Ipar Atlantikoko Itunaren Erakundea, Mendebaldeko herrialdeen arteko aliantza militar nagusia.

6. Verkhovna Rada Ukraini edo Ukrainako Kontseilu Gorena Ukrainako kamera bakarreko legebiltzarraren izena da

7. Talde faxistek Maidan mugimenduaren aurkako oposizioko 30 kide baino gehiago hil zituzten Odesa hirian.

8. Nazioarteko Diru Funtsa.

9. Sobietar Batasuneko Gobernuaren egoitza.

10. Mikhail Gorbaxov politikariak diseinatutako SESBen irekiera politikorako eta ekonomikorako neurriak.

11. Boris Jeltsin Errusiako Federazio berriaren lehen presidentea.

12. Sobietar Batasunaren disoluziorako AEBetako altxorren eta NDFren artean egindako proposamena. Polonian aplikatu zen lehen aldiz.

13. Errusiako petrolio eta gas merkatuko sozietate anonimoa da. Garaiko SESBeko energia ministerio pribatizatua da, bere aktibo guztiekin. Hala ere gobernuak kontrol zorrotza du bere gain (akziodun nagusia da) eta beraz honen estrategia jarraitzen du bere erabakietan.

14. Teoria militarrean erabilitako kontzeptua. Bitarteko eta pauso guztiak helburu zentral batera bideratzeari egiten dio erreferentzia. Bigarren Mundu Gerran adibidez Alemania garaitzea izan zen aliatuek adostutako estrategia handiaren helburua.

15. *Koloretako iraultzak* deitu zaie Ekialdeko Europar hasi eta balio liberalen defentsan beste lurralde batzuetara hedatu ziren protestei: Georgia, Jugoslavia, Kirgizistan, Libano, Tunisia...

16. Erresuma Batuko Inteligentzia Sekretuko Zerbitzua.

17. Ezin dugu sakondu, baina EBren segurtasun energetikoaren politikak are konplexuagoak dira. Izan ere, batasunak apustu argi bat egin zuen Errusiarekiko menpekotasuna gainditzeko (bereziki beste gas mota eta iturri batzuk bilatuz), baina prozesu horretan ere batasuneko kide ezberdinen arteko interes talkak eman dira.

18. Hau oso laburpen sinplea da, baina Ukrainako faxismoaren garapenak aparteko azalpen bat beharko luke, fenomeno konplexua izan baita.

Argitaraturik
2021EKO URRIAN
EUSKAL HERRIAN

Koordinazioa, Erredakzioa eta Diseinua
GEDAR LANGILE KAZETA

Web
GEDAR.EUS

Sare sozialak
TWITTER **@ARTEKA_GEDAR**
INSTAGRAM **@ARTEKA_GEDAR**
FACEBOOK **@ARTEKAGEDAR**

Harremanetan jartzeko
HARREMANAK@GEDAR.EUS

Harpidetza egiteko
GEDAR.EUS/HARPIDETZA

Edizioa
ZIRRINTA KOMUNIKAZIO
ELKARTEA (AZPEITIA)

Lege gordailua
SS-01360-2019

ISSN
2792-4548

Lizentzia

